

دارالفنون

ادىبىياتىمىزنىڭ ئىلگىرى-كېيىنچىسى

فەلسەفە ، جەمئىيەت ، تارىخ ، جەغراپىيە ، ادىبىيات

بىرىنچى نەشرى ئۆزگەرتىلگەن

مەسئۇلىيەت

روم ئاينى شەرقى مەسىلىسى	• • • • •	ئەلى خەۋەر
۱۱۴۸ - ۱۱۵۲ سەئىرى	• • • • •	ئەھمەد رەفېق
تۈركىيە	• • • • •	ئەبۇلخەيىر
بەكتاشىلىك جەغراپىيە تۈزۈمى	• • • • •	راغىب خەلەس

ئىستانبۇل - دۆلەت نەشرىياتى

۱۹۲۸

بكتاشيلرک جغرافی توڑعی [۱]

بومقاله ده بكتاشی طریقتنك جغرافی توزعنه عائد اوله رق باصیلی منبعلرده موجود بولونان داغینیق قیدلری ، حالا واولجه موجود تکیه لرینك یرلرینی کوس-ترمک صورتیه طوپلامغه چالیشدم [۲] . بوندن ماعدا بوموضوعه دائر (۱۹۱۳ - ۱۹۱۵ سنه لرنده) بكتاشیلر آراسنده کی سیاحت و تدقیق لرمدن استحصال ایتدیکم معلوماتی ده ادخال ایتدم : بوتون بومعلومات دوغروندن دوغروییه بكتاشی منبعلرندن و برچوقلری بونلرک برچوغندن آ لینمشدیر . بوصورتله شیمدی اک مهم فعالیت ساحلری اولان آرناتودلقده کی بكتاشی مؤسسہ لرینك همان همان نقصانسر بر فهرستنی وجوده کتیردیکم کبی - الیوم ائلمده بولونان فقط منبعلری مطلوبه موافق اولمایان آناطولی مستشنا اولمق اوزره - بو طریقتنك بولوندیغی سائر یرلرده ده تدقیقاته دوام ایدیله سی ایچون صاغلام براساس حاضرلامش اولدیغ امیدنده ایم .

المزده بولونان وثائقه نظراً آناطولییده کی بكتاشی مؤسسہ لری اک زیاده کثافتله « قیزیلباش » ویا شیعی مسلمان منطقه لرنده ؛ خاصه (۱) آنقره و سیواس ولایتلرنده و (۲) قونییه ولایتنك - مشغول اولدقلری صنعتیه بناء « تحتہ جی » نامنی آلان - شیعی عشیرت لرینك بولوندیغی ، جنوب غرب گوشه سنده (لیکیا ده) اولمق اوزره باشلیجه ایکی غروب حالنده طوپلانہ بیلیر . آناطولی شعبیلرینك اوچنجی مستحکم موقعی اولان خرپوط وارضروم ، کوردستان ولایتلرنده کی بكتاشی تکیه لری حقنده ایسه معلومات موجود دکیلدر . مع مافیہ « قیزیلباش » لرله « بكتاشی » لر آراسنده کی ارتباط و مناسبتنك ماهیتی هنوز مجهولدر :

بز یالکز بونلرک اسلامیتنك شیعی شکننده تابع بولوندقلرینی و کنیش بر ساحه یه داغلیمش بولونان شیعی جماعتلرینك ایسه بكتاشی چلبیلرینك [۳] معنوی تفوق و حاکمیتلرینی قبول ایتدکلرینی بیلورز .

آوروپاده نسبة موخر زمانلرده اسلامیتہ کیرمش اولان خریستیان اهاالیسی ایله جنوبی آرناتودلق بوکون بكتاشیلرک اک قوتله موجود بولوندقلری یکانه مملکتدر . صوک زمانلره

[۱] The of the British School مختصراً at Athens ، مجموعه سی ، XXI نجی جلدندن . (B.S.A.)

[۲] بكتاشیلر وتشکیلاتلری حقنده . XX. B. S. A ، ۹۴ و مابعدینه باقیکز .

[۳] آشاغییه ص باقیکز .

قادر عددرينك خىليجه كىرتلى بولۇندىغى كرىد ايله ماكدونيانك كىرىيە حوالىسى عىنى
 صورتله خرىستيان اھالىسى اوزرىنە آشیلانمىش بربكتاشيلك حادثەسىنى عرض ايتىمىكەدەر .
 بۇندىن ماعدا دھا باشقە يىلردە، مثلاً آوروپادە ايلك دفعە كورۇندىكلىرى وقت، احتمالە كورە
 نىم - جاھلى و تماماً كوچىبە اولان ، آسپادن ھىجرت ايتىمە كوى جماعتلىرى آراسىندەدە، موفىقىتلى
 پروپاگاندا اىزلىرى كورۇلمىكەدەر . جنوبى ماكدونىيا و تساليانك « قونيارى » لرى ،
 رودوپلرك « يوروك » لرى و دوبرىچىنك « تاتارلىرى بوجىلەندىر . بالخاصە ادرنە حوالىسىندە
 يىللىرى تەيىن اولۇنەيلىن تىكىلرك عددى نظره آلىنىجە، ايىكى عصر دن فضله برمدت ظرفندە
 يىكىچىرىلرە بكتاشيلر آراسىندە موجود صىقى ارتباطە بناء ، بر طاقم عسكرى مركزلرك
 عىنى زماندە مىسيونر فعاليتى خصوصندە اھمىيتلى اوماق لىر تشكيل ايتىدىكىنى فرض ايتىمك
 مشروع كورۇنمىكەدەر .

آناطولى ، روم ايلي و آرانۇدلىقەدەكى بكتاشى اوليالرىنك تىپلرندە ھىربىنە مخصوص
 اولمىق اوزرە خصوصى تحوللر فرق ايدىلەيلىر [۱] . آناطولىدە انمۇزجى اوليا بالذات حاجى
 بكتاش ايله آز چوق رابطەدار بر مرشد تلقى ايدىلر . بۇكا بناءً اسطوروى دىنىلەجك قادر
 اوزاق برسپادر . روم ايلیدەكى اوليالردە، تورك حاكىمى دورىنە ئاىد اولمالرى اعتبارىلەينە
 اويلە اوزاق واسكىدر : فقط بونلر ابتدائى مرشد اولمىق دن زيادە مجاهد (جھاد ارى)
 عد اولونوردى . بۇكىفیت اون آلتىنجى و متعاقب عصرلردەكى يىكىچىرى - بكتاشى مختلط
 ھىئتىك سلطەسى آلتىندەكى مملكتلردە بكتاشيلكك انكشافى كوسترمىكەدەر .
 آرانۇدلىقەدەكى بكتاشى پروپاگانداسى اعتراف ايدىلدىكى وجھلە اون سىكزىنجى عصر دن
 اعتباراً باشلار ؛ اوليالرىدە تارىخى شىخصلردر .

بكتاشى تىكىلرىنك يىللىرى حقندە شۇراسنىدە قىد ايدەيلىر زكە ، باشقە طریقلر كىكى
 عمومیتلە بويوك اسكان مركزلىرى داخلىندە ويا جوارلرندە بولۇندىغى حالدە بكتاشيلر كىكى ، قاعدە ،
 يا تماماً منزوى يىلردە ويا كويلرك كنارلرندە بولۇنمىكەدەر . بونك سببى ، شېھىزكە ، قسماً
 پروپاگاندا و تاثيرلرىنك اك زيادە كويلى خلق اوزرندە مؤثر بولۇنماسى ، قسماًدە سنى خواجەلرى
 طرفندىن حقلىرىدە خصومت حسلىرى موجود اولماسىدر . و پىك حقلى اولارق قبول
 ايدەيلىر زكە ، (۱۵۹۰ تارىخلىرىدە) بكتاشيلرك يىكىچىرىلىرى آللرىنە آلدقلىرى ايله بونلرك

[۱] اوليا چلبى سياحتنامەسى ، ھامىر ترجمەسى . ii ، ۲۰ ، و مابعدىنە باقىكز . « اليوم توركيادە
 موجود ىدى يوز بكتاشى تىكىسەسى حاجى بكتاشك ىدى يوز مریدىنك ائرىدر .

۱۸۲۶ دە اورتادن قالديريلدقلىرى زمان ظرفىدە، كرك استانبول و كرك ولايتىدە كى يىكچىرى قطعاتىك قىشلەلرندە دائىمى بربكتاشى شىخى و فرض ايدىلەبىلەجكەنە كۈرە ياقىنلرندە بىردە تىكىە موجوددى. بونلر ۱۸۲۶ دن اعتباراً لغو ايدىلشدر، فقط بوغنىزلرك تورك ايچ قلعەلرىنك داخل ويا مدخلندە موجود بولونان تربەلرىنك بويىكچىرىلرلە علاقەدار اسكى بكتاشى مؤسسەلرندىن آرتە قالە اثرلر اولماسى پك محتملدر . بومقدماتدن صوكرە آرنىق تىكىەلرك تعدادىنە كىرىشەبىلر :

آناطولى

(شكل ۱) [۱] .

آ . آنقرە ولايتى

هابى بكتاشى (پىراوى) . — طريقتك مشهور مؤسسى ، حاجى بكتاش اورتا آناطوليدە قىرشەر جوارندە اسمى طاشييان كويدە مدفون بولونمقدەدر [۲] . مزارك اتصالىندە « پىراوى » دىنيلن بربكتاشى واردر كە ، بكتاشى طريقتك ومريدلرىنك عمومى قراركاھنى تشكىل ايتىمكدەدر . بوراسى ، مؤسسك قبرىندن ماعدا « بامسلطان » ناسىلەمعروف و طريقتك منقسم بولوندىغى دورت شعبەدن برىنك مؤسسى اولان پك مهم بربكتاشى غىزىنك دە مزارىنى احتوا ايتىمكدەدر : بومزار تىكىەنك « مجرد » دىنيلن بكاردورىشلرىنە تخصيص ايدىلش اولان قسمدەدر . بوندىن ماعدا شايان دقت بربقطە اولمق اوزرە سنى طريقتلرندىن « نقشبندى » طريققەمنسوب برخوجانك امامت ايتدىكى ، منارەلى بربجامعەداردر .

[۱] بومقالەنى تنويرە يارايان خريطە موسيو « هەسلوك » ك كىندىسى ايچون حاضرلامش اولدىغى بربلاندر . بوكونكى شرائطە بناء يىكىدن ترسيم ايدىلەمشدر . (ناشر)

[۲] اوليا ، (سياحتنامە ، هاممترجمەسى ، ii ، ۲۱) تربەحقندە شويە دىيور : « حاجى بكتاش سلطان اورخان زمانندە وفات ايتمش و اونك حضورندە قىرىمك پاتختندە دفن ايدىلشدر . بورادە برب تاتار مىلكەسى مزارى اوزرىنە برآبدە انشا ايلەمشدر . بوينا خراب برب حالە كلدىكىندىن سلطان سلىمان زمانندە قىصرى بكى اولان شيطان مراد بوراسى قورشونلە اورتەرك تعمير وتجديد ايلەمشدر . « قىرشەر » رىنە « قىرىم پاتختى » دىنلەمەسى ياكلىشدر . احتمالكى تاتار مىلكەسى تعبىرى بواقبتاسە سبب اولمشدر . اليوم قصبەنك كورولەجك يىلرندىن بربى اولان تىكىەنك مطبخندەكى قازانلرك « تاتارخانى » طرفندىن وىرىلدىكى سويلەندىكى حالە غرىب برصورتدە بونى « اورخان » ايلە برعد ايتىمكدەدرلر . (Contemp. Review ، تشرىن ثانى ۱۹۱۳ ، ۶۹۵)

بو، ايكنجى محمود زمانده (۱۸۲۶) ده حاجى بكتاشى سنى اولق اوزره ونقشبندى شىخى اولارق كوسترن طرز تفسىرى اراڭ ايدن بريكىلكدر [۱].

بوتكيه وقتيله اهاليى بكتاشى طريقته منسوب ۳۶۲ كويك وارداتيله كچينىردى. بو كويلرك عددى حكومت طرفندن مختلف وسيله لرله يكرمى دورته تنزىل ايدىلشدر [۲].
تكيه نك ۶۰۰۰۰ لىرا قادار تخمين اولونان وارداتى طريقته رقيب ريشلرى اولان «اخى دده» ويا «دده بابا» و «چلبى» آراسنده تقسيم ايدىلر .

بونلردن اولكىمى حاجى بكتاشك معنوى «ارشاد» خليفه سى اولديغى ادعاسنده در. حاجى بكتاش تكيه سنده اوطورور، وبوراسى ايله بكتاشى تشكىلاتنك برقىمى اوزرينه حاكيت اجرا ايدر . مثلاً آرناتودلق وكريد بكتاشيلرى بونى اك يوكسك باشلىرى اولق اوزره طانيرلر ؛ شىخلرينك تعينى بونك طرفندن تصديق ايدىلك لازم كلير . طريقته بوشه سى تماماً آرناتودلر النده اولديغى ظن اولونه بيلير: صوك شىخ «فىضى بابا» آرناتود اولديغى كى هنوز منحل بولونان مقام ايچون كوستريلن نامزدلرده آرناتودلقنددر [۳].
دده بابانك امرى آلتنده دها سسكنز بابا واردركه ، هر برينك آيرى «قوناق» ى (اقامتگاهى) اولوب تكيه ده كورولن ايشلرك مختلف شعبه لرينه نظارت وبونلر آراسنده مبتدىلرك مساعيسى اداره ايدرلر . بومختلف شعبه لر صيراسيله كيلاراشى (كيله رجى بابا) ، فرون ايشى (اكمكجى بابا) ، مطبخ ايشى (آشجى بابا) ، آخير ايشى (آتجى بابا) ، مسافرايشى (مهماندار بابا) ، بام سلطان تربهدارلنى (بالم اوى) و باغ ايشلىرى (دده باغ ، خان باغ) در .

چلبى (شىمدى جمال افنديدر) حاجى بكتاشك فعلاً خلفى و بناء عليه حقوقاً طريقته اك بويوك ريشى اولديغى ادعا ايدر . بووظيفه ارثى ايسه ده وراثت بابادن اوغله

[۱] حاجى بكتاشك تكيه سنك تعريفى Voyage en Grèce, P. Lucas (آمستردام، ۱۷۱۴) i, ۱۲۴; Aίν μονολίθοις μοναὶ τῆς Καππαδοκίας, Levidis; ۸۴۱, i, Asie Mineure Vom goldenen Horn zu dem Quellen des Euphrat, Naumann; ۱۹۱۳, Pr. White, Contemp. Review, تشرين اول ۱۹۱۳, ۶۹۳ وما بعدنده موجوددر. كذا XX. B. S. A., ۱۰۲ به باقىكز .

[۲] بومعلومات «كینه» دندر . يالكز صوك رقم مستشادر، كه مؤلف بونى زمانى ايچون دوغرو اولق اوزره ، ۴۲ اولارق كوسترمكده در .

[۳] مقاله ي يازدقدن صوكره «مسعود» اسمنده برينك انتخاب ايدىلش اولديغى خبر آلدیم .

اولمايوب اولن برچلينك يرينه برحيات بولونان قارداشى بويوك اوغلنه تقدم ايتمكده در .
بوذات تكيه خارچنده اقامت ايدر، ومؤسسه املا كنك اداره سنده استخدا ايديلير .
شجره سى دده بابا پارتيسى طرفندن اعتراضه اوغرامقده در . بونلر حاجى بكتاشك اوغلى
اولمادىغنى سويله يهر ك اونى بر ساخته كار عد ايتمكده درلر .

كنديليرى ايسه نسلنى جدى اولان حاجى بكتاشك قاننى ايچمك صورتيله حامله قالان
بر قاديندن معجزه طريقيه دوغديغنه طائد آرايه كيرن بر افسانه ايله ايضاح ايتمكده درلر [۱].
دها توركيه ده مشروطيتك اعلانى اولان ۱۹۰۹ تاريخنده، چلبى يكي حكومه بر استدا
ويره رك، طريقتك الكيوكسك رئيسى صفتيله طانينماسنى وسابق حقلرينك اعاده ايديله سنى
طلب ايله مشدى . شيمديكى حالده موقعى آناطولى « قيزيلباش » خلقى طرفندن طانينمقده
وبونلرى اداره ايدن تكيه لرك شيوخلرى اونك تصديق وتصوينه اقتران ايتمكده در . ارثى
اولدقلى آ كلاشيلان [۲] بو شيوخلره كنديليرينه منسوب جماعت اوتته كى بكتاشى شعبه سى
طرفندن آزچوق استخفاف ايديلمكده وبونلر طرفندن « صوفى » تسميه اولونه رق تشكيلاتلرى
كهوشك ومذهبلرى باطل عد ايديلمكده در . روم ايلي حصارى تكيه سنك و شيوخك اوغلى
بكا آرالرنده كى بو فرقى « قيزيلباشلرك قاتوليك وحقيقى بكتاشيلرك ايسه پروتستان اولدقلى »
طرزنده ايضاح ايله مشدر . روبرت قولجك اسكى شا كر دلرندن برى طرفندن وارد اولان
بو شهادته نظر آ بكتاشيلرك برنوع « ره فورماسيون » تمثيل ايتدكلى و آناطوليه كى كرى
دينداشلرينك اعتقادلرنده كى مذهبي علاوه لرى باطل تلقى ايتدكلى آ كلاشيلمق ايجاب ايدىيور .

[۱] كينه، كوچوك آسيا، i، ۳۴۲ . مجردلر شعبه سى طرفندن قبول ايديلن منقبه قادينى بر « خوجا » نك
زوجه سى اولمق اوزره كوسترييور . وبوكا « خاتونجق آنا » اسمنى ويرييور . باشقه بر منقبه ايسه حاجى
بكتاشى « نفس اوغلى » (يعنى الله ديمك اولان نفخه نك اوغلى) اولمق اوزره كوسترمكده در . (بونك
ايچون ماجارستانلى Georgius ك De Moribus Turcorum نك XV نهايته باقيكز) . بويله معجزوى
بر دوغوش برچوق تورك اوليالرى حقنده درميا ن ايديلمكده در . بالخاصه قيزيلباش كوردلر امام باقر
حقنده بوذاتك، بال (؟) شكلنه (هالنه؟) كلن حسينك باشى طرفندن معجزوى بر صورتده تلقيح اولونان بر
ارمنى باكره سندن آقصريره طريقيه دوغديغنى سويله رلر (de Geog. Journ. xlv، ۱۹۱۴، ۶۴) .
دها باشقه مثاللر ايچون Grenard ك، Journ. Asiat.، XV، (۱۹۰۰)، ۱۱، Skene، Anadol،
۲۸۵ ده كى يازيلرينه باقيكز .

[۲] XXX. J. R. Anthr. Inst.، ۳۰۸، ۳۱۲ (حيدرالسلطان وحسن دده) .
Arch. des miss، Rodet، ۹۴، Un mois en Phrygie، Ouvré . سيدى بطل تكيه سنده ده قاعده بودر .

VI، (۱۸۹۵)، ۴۴۵ .

« چلبی » ایله « دهده بابا » آراسنده کی مناسبات طبیعی کرکیندر، فقط بکار دوریشلر شعبه سی اولی شیخلر طرفندن حرمتله معامله کورمکده درلر .

عقائد بحثنده ، بکتاشیلر ، قزیلباشلرک خلافتنه ، پیرلری اولمق اوزره آلتنجی امام (جعفر صادق) ه انتساب ادعا ایدرلر . قزیلباشلر ایسه بشنجی امام (محمد باقر) دن آل آلمش اولدقلرینی ایله ری سورمکده درلر . دینی حیات خصوصنده ده ایکی مذهب آراسنده مهم بر فرق واردر . شعبه لرینک رهبان صنفی تشکیل ایدن بکتاشیلر ، همان هیچ استثناسز ، مجرد (مجرد !) درلر [۱] . دیگر جهتدن قزیلباشلرک ارثی بر رهبان صنفی واردر ، بوکا بنام شیخلری بالضروره اولی (متأهل) درلر .

اگر، اینانمه من ایچون آز چوق سبیلر موجود اولدینی وجهله ، بکتاشیلر جسمانی و روحانی سلطه یی حائز بر رئیسک اداره سنده کی اصلی عشیرت زمره سنی اراؤه ایدیورلر سه بوتقدیرده چلبی ده توارثک « ارشادی » بولوندینی مجرد درویشلر تشکیلاتنک تفوق و تأسیسی اوزرینه موقعندن اسقاط ایدلمش اولان اصل ارثی عشیرت رئیسدر . اونک طرفندن مأموریتلری تصدیق ایدیلن شیخلر ویا بابالر ایسه ، کذلک ، عشیرت قسملرینک ویا اقربا عشیرت لرك ارثی رئیس لری اراؤه ایتمه سی لازم کلیور . ارثی اولمالری اعتباریله ضرورتاً متأهل درلر . دیگر اساس شعبه نك بکار درویشلریله بونلر آراسنده کی باشلیجه فرق ده بودر .

بکتاشیلرک « چلبی » سی حقنده اک اسکی قید ۱۵۲۶ - ۱۵۲۷ ده ظهوره کلن بر درویش و تورکمن عصیان ایله علاقه دار کورونویور [۲] . بو عصیانک ظهور وانتشار ایتدیکی ساحه آنقره ایدی [۳] . عصیانک ، عمومیتله « قلندر اوغلی » نامیله معروف ،

[۱] بو صفتله بکتاشی درویشلری بلم سلطان حقنده خصوصی حرمت و تعظیم پرورده ایدرلر . بو ذات حاجی بکتاشدن ایکی نسل صوکره کلش اصلاحاتی بر عزیز اولوب پیراونده مدفوندر . حاجی بکتاشک ده تأهل ایتکسزین یاشادینی قبول ایدیورسه ده بلم سلطان مجردلر شعبه سنک خصوصی پیری عد ایدیلکده در .

[۲] هامر-هاله رت ترجمه سی ، His. Emp, ott. ، v ، ۹۵ ، Leunclavius ، Ann. Turc ، s. a ، ۱۵۲۶ و Lib. Sing ۲۲۲ § ، Hist. des Turcs ، de Mezeray ، i ، ۵۰۲ .

[۳] عصیان اشتراک ایتش اولمق اوزره دورت عشیرتک اسمی ذکر اولونمقده در : چیچکلی ، آچقه قویونلو ، ماصادلی ، بوزوقلو . حاجی بکتاش تکیه سنک شمال طرفنده بر « چیچک داغ » واردر . بوزاق ده بوداغک بولوندینی منطقه نك اسمیدر . شوخالده ذکر ایدیان عشیرتلردن هیچ اولمازسه ایکسی بوحوالی ایله رابطه دار کورونویور .

رئيسنك « چلبى » عنوانى طاشيدينى بعض مؤلفر طرفندن بيان ايدىلمىكده در ، فقط بونك نسلأ حاجى بكتاشىيه انتساب ادعا ايتدىكى خصوصنده هپسى اتفاق ايتىمكده در . صوكرده دن بكتاشيلرله يكيچريلر آراسنده حصوله كلن ارتباط نظره آلننجه ، بو وقعه ده يكيچريلرك چلبى اوزرينه يورومكده قطعياً تردد كوسترمه مش اولدقلىنى ذكر ايتىك موافق اولور .

عنى ولايت داخلنده اولمق اوزره قيد ايدىلن تىكلر شونلردر :

بكتازار (جوارنده) — بوقصبه نك عرب طرفنده ، سقاريه بوينده ، «أمرم يونس سلطان» ك تربىسى واردركه Lejean طرفندن ، بس بللى جاهل برىرلى مخبرك اناده سنه استناداً ، قىزى و ايكي اوغلىله برلىكده دفن اولونان بر « قونيارى سلطانى » ديه تعريف ايدىلمىكده در [۱] . حقيقتده «أمرم يونس» بكتاشيلرجه كندىلرينه منسوب بر عزيز اولمق اوزره ادعا ايدىلمىكده در . تربى محلى خلق طرفندن زيارت ايدىلمىكده برابر بوراده بر مؤسسه اولمادىنى ظن ايدىليور [۲] .

يوروم (جوارنده) — چورومك اون كيلومتره غربنده ، كيه رتك خريطه سى (يرلى بر منبعدن نقلأ) «ببريم سلطان» ى قيد ايتىمكده در . اوليا ايسه بو ىرى زماننده « يالين آياق باشى چيلاق » بكتاشيلر تىكيه سنك بولوندىنى بر محل اولارق كوسترمكده در [۳] . انقره (جوارنده) — آنقره نك شرقنده كاثن « حسين داغ » اوزرنده بكتاشيلر طرفندن مجاهد برولى اولارق قبول ايدىلن بر عربك ، حسين غازينك مزارى واردركه . اوليا زماننده بوراده يوز بكتاشى درويشنى حاوى برتكيه واردى ، وهرسنه چوق قالابالقلى بر آيين ياپىليردى [۴] . شيمدى يالكىز آنقره « بيرامى » دوريشلىرى طرفندن اداره ايدىلن بر تربى واردركه [۵] .

بوزغار (جوارنده) — بوراده « موجور » دىنيلن محله برتكيه موجود اولدىنى

[۱] XVII ، Bull. Soc. Géog. (۱۸۶۹) ، ۶۳ .

[۲] J. H. A. Andersen . ۱۸۹۹ ، ۷۰ . امرم يونس (يونس امره) ايچون Gibb. Ottoman Poetry ، i ، ۱۶۴) ه باقىكز . اوبونك تاريخى اون دور دنجى عصر ابتدالرنده كوستريور .

[۳] سياحتنامه ، هامر ترجمه سى ، ii ، ۲۲۳

[۴] اوليا ، سياحتنامه ، ii ، ۲۲۸ ؛ كذا حاجى خليفه ، جهانما ، آرمه ن ترجمه سى ، ۷۰۳

[۵] Expl de la Galatie, Guillaumeet Perrot ، i ، ۲۸۳ .

سویله نیورکه، خریطه لر مزده کوستریله مشدر . فقط بوراسی « قیرشهر » جوارنده عینی اسمی طاشیان کویدن باشقه در .

آلام (جوارنده) — عرب مجاهدی حسین غازینک ایکنجی برقبرینی احتوا ایدن شمسپور Shamaspur تکیه سی بو طریقه عا ئدر . فقط شیمدی متروکدر [۱] .

قیرشهر — بکا بومنطقه ده « آخی نوره ن » دینیلن برتکیه موجود اولدیغنی بر درویش سویله مشدی [۲] . سلطان عثمانک سلاح آرقه داشلری آراسنده عینی اسمی طاشیان بر عزیزده حاجی خلیفه طرفندن قیرشهرده مدفون اولمق اوزره ذکر ایدیلکده در [۳] . اولیا چلبی ایسه « اهی اوران » ویا « قیصریه لی آهی بابا » اسمنده ده کیزلیده مدفون اوچنجی بر عزیزک، تورک دباغلرینک پیری اولدیغنی سویله یور . بو بر آرقاریشیق منقبه، اسمنی آکلاشیلان « یابانی حیوان » معناسنه کلن « نوره م » دن آلمقده در [۴] . آنقرده ده برده « آق آلودن » (!) تکیه سی واردر . بو کله نک خلق اشتقاقنه معروض قالانلردن بری اولدیغنی آکلاشیلیور . کله نک اصلی « آخی آره ن » اولسه کرکدر . « آره ن » عزیزدیمکدر، « آخی » ایسه عربجه ده قارداشم معناسنه کلن بر کله اولوب ده ااون دردنجی عصرده ابن بطوطه نک سلچوقلر زماننده کی آناتولی تورکمنلری آراسنده چوق منتشر بر اجتماعی

[۱] Letres from the East ، H. I. Ross ، ۴۰۲ ، i ، Asia Minor ، Hamilton
۳۴۸ ، Murray ک ، Asia Minor نده Wilson ، ۳۶ ، Trans. Victoria Inst. ، XXXIX
۱۵۹ ، کذا XX B. S. A. ، ۱۰۴ . پوررو ۱۸۶۱ ده بوراده برایکی بکتاشی درویشی بولمشدر .
(Souvenirs d'un Voyage ، ۴۱۸) .

[۲] Jacob طرفندزده (Beiträge ، ۸۰ ، نوط ۳) ۱۴۰۹ - ۱۴۱۰ ده آقشهرده وفات
ایتمش اولان خلوقی عزیزلردن بر « آخی میرم » ذکر ایدیلکده در .

[۳] آرمه ن ترجمه سنده « Hadji Ouren ، مناسک الحج ده Hakhi Ouren ، ۱۲ ، هاممه ر-
هاله رتده i . Hist. Emp, Otto ، ۲۴۸ نده Akhi Evern (باقیکنز Konia ، Huart ، ۱۱۲ .
بوراده سید محمود حیرانینک آقشهرده کی تربه سی تصویر ایدیلکده در .

[۴] سیاحتنامه ، ii ، ۲۰۶ : آهی بابا سلچوقیلر عصرنده قیصریه ده ساکن ایدی الخ . . . (استانبول
طبعی ، جلد ۱ ، ص ۵۹۴-۵۹۵) بوتون دباغلر آهی اورانی پیرلری طانیرلر . اسمک صوک چشیدنده
سیره ن کی افسانه وی بر حیوان معناسنه کلن « آخوه » کله سیله اوینانیدیغنی ظن ایدیلر
(Constantinople ، G. white ، i ، ۱۷۴)

«برلك» [۱] وبالا آخريه اولدقجه مهم سىياسى بر تشكىلات [۲] اولق اوزره طائيدىنى «فتوة» ناميله معروف مهم جمعيله علاقه دار خصوصى بر معناسى واردى .

بكتاشيلر آراسىنده اخى كلكسى «حاجى بكتاش» تكيه سىنك شىخنك عنواننده محفوظدر . بونلرك هيچ اولمازسه اسكيدن افراسيه روم (يعنى آناتولى قارداشلىرى) [۳] دىنيلن تالى بر شعبه لرى واردى . احتمال كه بونلر تاريخلرينك بر آننده توركن «فتوت» اربابيله قايناشمش وياخودده بونلرى مص و تمثيل ايتىلردى .

مومبور (قىرشهر جوارنده) - بوراده بر بكتاشى دوريشى طرفندن بلكه نى مبارك بر طاش واردى [۴] .

يانوق سلطان . - بو عزيز عىنى (قىر شهر) منطقه سىنده بر كوى تكيه سىنده مدفوندر .

ب . قونيه ولايتى

نوشهر (جوارى) . - بوراده «نورالدين» اسمنده بر عزيزك مزارىنى حاوى بر بكتاشى تكيه سى موجود اولدىنى سويله نيور .

آرابه . - طريقتهك بوراده بر تكيه سى وارسه ده اوقادار اهميتى اولمادىنى آكلاشيلور .

اطالى ده اولجه «حيدر بابا» نك قبرىنى حاوى بر تكيه سى واردى ؛ بوراسى ۱۸۲۶ ده تخرىب ايدىلن تكيه لردن بريدى . قصبه (وياقضا) «آبدال موسى» اسمنده پك مشهور بر عزيزك مدفون بولوندىنى ير اولق اوزره معروفدر [۵] . قصبه نك اون ايكي كيلومتره قادار جنوب

[۱] ابن بطوطه ، Lee ترجمه سى ، ۶۸ ومابعدى ؛ Sanguinetti ، ii ، ۲۶۰ ومابعدى .
[۲] هامر - هه لله ت . Hist. Emp. Ott. ، ۲۱۴ . كذا «فتوت» حقنده Karabashek ، Zeitschr
f. Numismatik ، (۱۸۷۷) ، ۲۱۳ ومابعدى .

[۳] اخيان روم (Dervishes ، Brown ، ۱۴۲) ؛ بونلرك تالى شعبه لرى صيراسيله شونلردى :
غازيلر (جهاداربابى) ، آبدالر (زهداربابى) وروم باجيلرى (همشيرلر) . Seaman ك Orkhan نده ،
ص ۱۰۸ ، اخى (frater ، Achi) دوريش جماعتلى آراسىنده بر رتبه اولق اوزره كوستر بلكه در .

[۴] Arménie ، Cholet ، ۴۸ .
[۵] Bektaschije ، Jacob ، ۲۸ ، كذا Beiträge ، ۱۴ ، ۸۵ . آشاغيدى (قاهره)

غریبسنده «تگه» دینیلن برکوی واردر. املالی تحتہ جی دیہ معروف ابتدائی شیعی عشیرتلینک ساکن بولوندیغی قضانک مرکزیدر. فقط طریقته تکیه خارجنده کی اعضالری بالخاصہ، بورادہ دہ، آرناتودلقده اولدیغی کبی، حالی یرنده املاک صاحبلری ویا شهرسا کنلریدر [۱].

میدروچی (؟) المالینک اوچ ساعت شمانده کائندر. «آبدال موسی» نک مریدلرندن کیلارجی بابا [۲] نک مزارینی حاوی برتکیه سی واردر.

فینہ که المالینک لیانیدر. «کافی بابا» نک مزارینی حاوی برتکیه سی واردر. بوراسی «په ترسن» و «لوشان» طرفلرندن لیمرایا Limyra نک موقعنده اولمق اوزره کوستریلن تکیه اولسه کرکدر. ۱۸۸۴ ده بورادہ ایکی دوریش واردی [۳].

کل مصار «تفنی» نک اوتوز کیلو متره جنوب شرقنده و بوقضانک شمال طرفنده کائندر. «یمن علی بابا» نک مزارینی حاوی برتکیه سی واردر.

ج. از میر ولایتی (آیدین)

از میر. - شیمدی بورادہ شهرک کنارنده کاتب اوغلی مینله سنده «حسن بابا» نک مزارینی حاوی کوچوک بر بکتاشی تکیه سی واردر. قلعه نک بولوندیغی تپه ده کی «polycarp» نک مزاری نک اطرافنده کی اوفاق قبرستانده ده بکتاشی مزار طاشلری کورولمکده در [۴].

تیره. - بورادہ ایکی تکیه واردر که بریسی «خراسانی علی بابا» نک تر به سنی حاویدر.

داراسی. - بورادہ حاجی بکتاشک خلیفه لرندن «صاری اسماعیل سلطان» مدفوندر.

دکنلی. - حالا ویا وقتیه مهم بر بکتاشی مرکزی اولدیغی آکلاشیلیور. قضا داخلنده اوچ دانه بکتاشی تکیه سی اولدیغی سویله نیور. ایکی ساعتک برچوره داخلنده «تسلیم سلطان»

[۱] Reisen in Lykien, Von Luschan, ii, ۲۰۳.

[۲] یوقاری به باقیکنز (حاجی بکتاش)

[۳] Reisen in Lykien, ii, ۲۰۴. نوط. ینہ فینہ که جوارنده «حلاج» کوینی ده قیدایده یم.

بواسم بزه بکتاشی جماعتلری فکرینی القا ایدر. منصور الحلاج بکتاشیلر طرفندن بویوک عزیزلری «فاضل یزدان» ک پیری (Haute Albanie, Degrand, ۲۲۹) وطریقته لری نک پیشداری اولارق تاقی وادعا ایدیلکده در.

[۴] B.S.A., XX, ۸۲, نوط ۳.

ایله « دده سلطان » مزارلری بولونمقده در . قره آغاجده [۱] ده « نیازی بابا » واردر .
 یاتاغانه . (ولایتک جنوبنده قره اویوک جوارنده) - « پول لوقاس » Paul Lucas اون
 سکنزنجی عصرک ایلك سنه لرنده بوراسنی زیارت ایتدیکی زمان Iatagundie (یاتاغان دده؟)
 نك مزارینی حاوی زنکین ومهم برتکیه واردی [۲] . بوراسی ۱۸۲۶ ده تخریب ایدیلن
 بكتاشی مؤسسہ لرندن بری ایدی . فقط اوزماندن بری یکیدن آز چوق جانلانمش
 کورونویور . یاتاغان بابا آبدال موسانک پیری اولق اوزره معروفدر . عینی محله باشقه
 برتکیه « عبدی بك سلطان » ك مزارینی حاویدر .

منفی . — بوراده کی تکیه « بکری بابا » نك قبرینی حاویدر .
 مغنیا . — بكتاشیلرك ، ۱۸۲۶ دن بری مغنیساده تکیه لری یوقدر . فقط بوراده
 وقتیه اهمیتلری اولدیغنی و « آینه علی » ایله « نیازی » بابالرك تربه لرینك کندی طریقتلرینه
 حائد بولوندیغنی ادعا ایتمکده درلر .

طولوم بولار . — قصبه خطندن (طولوم بوکار استاسیونی جوارنده ، ایجه کورولن
 جعفر بابا (یعفر؟) اخیراً یکیدن انشا ایدیلش اولوب بكتاشیلرجه ، ۱۸۲۶ تاریخندن
 اول موجود اولان تکیه نك بر قسمی اولدیغنی سویله نیور [۳] .

د. بروسه (خداوندکار) ولایتی

بروسه . — شیمدی بكتاشیلرك بوراده برتملری یوقسه ده اولجه طریقتک بویوک بر

[۱] بلکه ده سرای کوی جوارنده کی « قبا آغاج » ، که کیپه رتک خریطه سی بوراده بر تکیه

اشارت ایدیور .

[۲] Voyage fait en 1714 ، ii ، ۱۷۱ وما بعدی « Un couvent où l'on
 garde précieusement le corps d'un Mahometan nommé Iatagundie, qu'on ait
 avoir opéré de grands merveilles dans tous le Pais . La mosquée où il repose
 est très belle & bien entretenu; il y a dedans 60 chandeliers d'argent massif
 de dix pieds de haut d'un fort grand nombre de lampes d'or d'argent. Deux
 cent Dervis sont emploiez au service de cette mosquée; ils ont une Bibliothèque
 très bien fournie... Comme cette mosquée a de revenus immenses, il y, a une
 fondation pour nourrir et loger tous les passans & on y exerce l'hospitalité
 avec beaucoup de charité. » ۹۸ XX. B. S. A.

[۳] یوقاریده کی « ألمالی » و آشاغیده کی « قاهره » ماده لرینه باقیکز .

مستحكم موقعی اولديغی ظن ايديله بيلير [۱]. شوصايه جغمز تربهلر (حقیقی ویا مفروض) بكتاشی اوليانرينه عائددر :

آبدال مراد . — بو عزیزك نامنه سلطان اورخان طرفندن تأسیس ایدیلدیکی سویله نین برتکیه مربوطدر [۲]. کندیسى حقنده ده اون آلتنجی عصر مورخی سعدالدین اودورك مظنه سندن اولدیغی سویله مکده ، فقط بكتاشیلرله برعلاقه وارتباطی بولوندیغی قید ایتمه مکده در ، احتمال بویه برشيثك موجودیتی ده شبهه لیدر . اولیا چلی بونی حاجی بكتاشك یارانندن اولق اوزره کوستریور [۴]. تکیه ده دار اونی یدنجی واون سکزنجی عصرلده قیدلر موجوددر [۵] ، عزیزك مزاری ده الان باقیدر [۶].

کیطلی بابا . — آبدال مرادك معاصرى و جهاد آرقه داشی تلقی ایدیلر واونك کي حاجی بكتاش منتسبلرندن واحمدیسوینك خلفاسندن عد اولونور [۷]. بونك حاجی بكتاش ومنتسبلرله ارتباطی ، آبدال موسی حقنده اولدیغی کي ، صوکره دن اورتایه چیقمش بر شیدر [۸].

رمضان بابای اولیاچلی « بروسه ده لطیف برچار اورتاسنده کائن بكتاشی تکیه سنده مدفون اولق اوزره کوستریور . [۹] فقط اسعد افندی بونی نقشبندیله منسوب تلقی ایتمکده در [۱۰].

-
- [۱] اسعد افندی، Destr. des Janissaires ، ۳۰۲ ، ۱۸۲۶ ده بكتاشیلرك بروسه دن سورولمه رینه شاهد اولمشدر (Asie Mineure Laborde ، ۲۴)
- [۲] اولیا چلی ، سیاحتنامه ، هامر ترجمه سی ، ii ، ۸ ، ii ، ۲۴ .
- [۳] Seaman ك Orkhan نده ، ص ۱۱۶ .
- [۴] عینی یرده
- [۵] Littere Odoporiche ، Sestini ، i ، ۱۱۷ ، فون هامر ، Reise nach Brussa ، ۵۷ ، Guinet ، Asie Mineure ، iv ، ۱۲۹ .
- [۶] Kandis ، Προῦσα ، ۱۵۳ .
- [۷] اولیا چلی ، سیاحتنامه ، ii ، ۲۱ ، ۲۴ . احمد یسوی وبونك بكتاشیلرله کیرمه سی حقنده B.S.A ، XX یه باقیکز .
- [۸] Orkhan ، Seaman ، عینی یرده .
- [۹] سیاحتنامه ، ii ، ۲۷ ، فون هامر ، Reise nach Brussa ، ۵۶ .
- [۱۰] Destr. des Janissaires ، ۳۰۰ .

شیخ کیلی — بونک مزارینه مربوط تکیه نك تأسيسنی اولیا چلی اورخانه عطف ایدیور [۱].

آویس سلطان — بوعزیز ایسه عینی مؤلف طرفندن هم بکتاشی [۲] هم بیرامی [۳] اولق اوزره کوستریلمکده در .

بروسه ولایتنده شو آشغیکی یرلرده ده بکتاشی تکیه لری موجود ویا وقیله موجود اولق اوزره معروفدر :

سیر غازی — اسکیشهر جنوبنده بر کویدر . اسمنی کویه ویرمش اولان وتکیه ده مدفون بولونان عزیز عربلر دورینک مشهور بر مجاهدیدر . مزاری دها سلچوقلر زماننده کشف ایدیلشدی . بو مؤسسسه ده بکتاشیلرک الیه دها اون آلتنجی عصرده کچمشدر [۴]. تکیه حالا موجود ایسه ده وقف بنا خرابه یوز طوتمشدر . [۵] بونک یاقیننده و غربنده « شجاع الدین » ک تکیه سی موجوددرکه، بوذات یاقوب Jakob طرفندن مهم بر بکتاشی عزیز اولق اوزره کوستریلمکده در [۶]. بوتکیه نك محفوظ قالمش اولدینی ظن ایدیله بیلیر . عینی قضا داخلنده کی « ملک بابا » و « عریان بابا » تره لرندن اثر قالمشدر .

بشی قاریسی — (آلتین طاش ایله احسانیه استاسیونی جوارنده) . بوراده حاجی بکتاشک خلیفه لرندن « رسول علی سلطان » ویا « رسول بابا » مدفوندر [۷].

رجب — (عاشاقدن اوچ ساعت مسافه ده) . بوراده بکتاشی خلیفه لرندن « قولی

[۱] اولیا چلی ، سیاحتنامه ، ii ، ۸ .

[۲] کذا ، ii ، ۸ .

[۳] کذا ، ii ، ۲۶ . بوراده حاجی بیرامک بیله بکتاشیلر طرفندن کندیلرینه منسوب اولق اوزره ادعا ایدیلدیکنی ادعا قید ایدلم .

[۴] J. R. A. S ، Browne ، ۱۹۰۷ ، بو مقاله ده ۴۶ - ۱۵۴۵ ده بر حروفی یازمه سی استنساخ ایدیلش اولدینی سویله نیور؛ کذا Menavino ، Libri cinque delle cose Turchesche (۱۵۴۸) ، ۶۰ .

[۵] بونکیه لک تفصیلاتی و کتابیاتی ایچون XIX ، B.S.A ، ۱۸۴ ، و مابعدینه باقیکنز . کتابیاته علاوه اولق اوزره ده C. Wulzinger ، Drei Bektaschiklöster Phrygiens ، XX ، ۱۰۳ (برلین ۱۹۱۳)

[۶] Die Bektaschije ، ۲۸ .

[۷] یاقوب ، Bektaschije ، ۲۷ .

آچيق ھاجم سلطان « مدفوندر [۱] . تكيه شيمدي ايشله مەمكده وبر «متولى» طرفندن اداره ايدىلەكده در ، فقط اهميتى محلى قالديغى آكلاشيلور .

بالىكسر — بوقضا داخلىندە خليفەلردن «سید جمال سلطان» مدفون بولونمقده در [۲].
تكيه لر حقنەدە ھېچ بر معلومات آلىنە مامشدر .

بروسه ولايتىك صوك عصر ك اللنجى سنەلرندە بكتاشيلكك مستحکم بر موقعى اولديغى
آكلاشيلور . [۳]

ماناق قلعه [۴] . — بوكون بورادە ھېچ بر تكيه موجود دكىلسەدە ، بورادە بولونان يكيچريلرك مقدارينه نظراً ، ۱۸۲۶ دن اول بر بكتاشى مركزى اولماسى محتملدر . ۴۰۰ .
Rhodius واديسندە « سرايچق » كوينك طيشاريىسندە خراب و متروك بر تكيه موجوددر كە ،
ايچندە مدفون بولونان عزيزك ، اسمنى طاشيمقده و الآن بر زيارتكاه اولمق اوزره زيارت
ايدىلەكده در [۵] .

عصر مزك ايلك سنەلرندە شوواليه Chevalier احتمال يوقايدە كينك عىنى اولمق اوزره ،
غالبا بر بكتاشى ، تكيه سى تعريف ايتەكده در [۶] .

ھ . قسطمونى ولايتى

قلعه بك (جوارندە) . — اوليا چلبى بوقضا داخلىندە « قوجى بابا » اسمندە بر

[۱] كذا

[۲] كذا ، بوموقع كبسود جوارندە كى « تكيه كوى » دە آرانمق ايجاب ايدر ، چونكە ياقينندە
« بكتاشيلر » كويى وارددر .

[۳] C. Mac Farlane ، Turkey and her Destiny ، i ، ۵۰۱ .

[۴] دوغروسى آرانه جق اولورسە چاناق قلعه بروسه ولايتندن دكىلدر ، بلكە مستقل بر لوا
(سانجاق) مركزيدر .

[۵] چاناق قلعه دە ميستر R, Grech دن .

[۶] Voyage de le Propontide ، ۱۴ . « شەرك آرقە سندنە كنيش براووا اوزانيركە اورتاسندنە
غايت لطيف باغلر وباغچەلرله محاط بر دوريشلر تكيه سى وارددر . بومنزويلر جوارلرندە كى يرلره اك محبتكار
بر مسافر پرورلك نمونە سى كوستررلر ، يورغون يولچى يە ميوه لر ينك و حجره لر ينك اك كوزە لنى ويرلر و سزه
كال معصوميتله بونلرى تاسيس ايدن ديوك بقايای عظامنى احتوا ايدن قرق قديمك تابوتى كوستررلر .

زیارتگاهدن بحث ایتمکده در. حاجی بکشتاشک مریدلرندن بری اولان بوذات، اسمنی طاشیان برتکیه ایچنده مدفوندر. «تکیه دن باشقه بنا یوقدر. تربده مزین قنديل وشمعدانلر واردر. عزیزک طبل و علم لباس وکلیمی حیاتنده اولدینی کبی محفوظدر. تورکمنلرک بوولی یه بویوک اعتقادلری واردر» [۱].

مانغری (جوارنده) — بوقضاداخلنده قیزیل ایرماق نهرینک شمالنده کائن «آیراق» کوینده اولیا چلبی یوز دوریش و «محمدشاه دده» نک تربه سنی حاوی بویوک ومسافرپرور برتکیه بولمشدر. بو عزیز «حاجی بکشتاش ایله برلکده خراساندن بایزیدک سراینه کلشدر» [۲].

و. سیواس ولایتی

سیواس — شهر داخلنده، بالاآخره بیروت والیسی اولمش اولان «خلیل پاشا» نامنده برینک تأسیس ایتدیکی ماقصیملر (معصوملر) تکیه سی [۳] دینیلن یکی بر بنا واردر. اللی سنه اول بر درویشک ایکی معصومک قبرینی الهام طریقله کشف ایتمی اولدینی سویله نیر. روایت کوره بونلردن بری بشنجی امام (محمد باقر) ک اوغلی «علی افتار» دیکری یدنجی امامک (موسی کاظمک) اوغلی «صالح» اولدینی آکلاشیلمشدر. بو معصوم چوجوقلر شهیدتلقی ایدیلکده در [۴]. خلیل پاشانک بر معصوم چوجوغی ده تکیه ده مدفون بولونمقده در. آما سیه — بوراده «پیری بابا» نک قبرینی حاوی برتکیه موجوددر.

دیوریکلی (جوارنده) — دیوریکیدن اوج ساعت مسافه ده «غنی بابا» اسمنده عالم بر بکشتاشی شیخی طرفندن تأسیس ایدیلن و «اندهار تکیه سی» نامنی طاشیان بر زاویه واردر [۵].

قولته شیعی اولان بو ولایت داخلنده اولق اوزره، اولیا چلبی اون یدنجی عصرده

[۱] سیاحتنامه ii، ۲۲۶.

[۲] عینی ر، ii، ۲۳۶.

[۳] ویا مقصوم پاک (فارسی، پاک = تمیز)

[۴] بوراسی Molineux - Seel نک سیواسده «حسنک مزاری» اولق اوزره ذکر ایتمش اولدینی وقیزیلباش کوردلر ایچون زیارتگاه اولان یر اولسه کرکدر. «حسنین» ک یعنی حسن ایله حسین ک بوصورتله بربرلینه قاریشدیریش اولماسنک سبی قولای آکلاشیلما یور.

[۵] احتمال کیپهرت خریطه سنده دیوریکلی نک جنوبنده کوستریلن آنزاغار Anzaghar دن.

دھا اوچ تكيه ذكر ايلكده دركه، بونلرك ايكي اولكيسى هر حالده موجوددر . اونلرده شونلردر :

مرزيفوره (مارزووان) كه « حاجى بكتاشك يارانندن » پيرى دده نك مزارىنى حاويدر . « اوليا » زمانده بوراده اوچ يوزكيشى موجود اولوب ۳۶۶ پاره كويك ايراديله كچينيردى [۱] . صوكره دن بورايه « يكي بر حيات » كلديكى آ كلاشيلوركه، بونده ماوراى قافقاس (قارص حواليسى) مهاجرلرى مهم بررول اوينا مشدر .

عثمانچى . — كه حاجى بكتاش ايله خراساندىن كلن « قويون بابا » نك مزارىنى حاويدر . شهر ك بوتون اهالىسى اوليا زمانده بكتاشيلكه منسوبديلر [۲] . مؤسسە نك شيمدى باشقه اللره كچمش اولدينى و عزيزكده « پاموق بابا » ناميله معروف بولوندينى آ كلاشيلور .

باروكونده (شبين قره حصار جوارنده) . — بو تكيه بهلول سمرقندى ايله « آل چوبان » نك مزارلرىنى حاوى ايدى [۳] . كىپر تك خريطه سنده شبين قره حصار ك خيلى جنوبنده وارزىنجان يولنده كوستريلن تكيه احتماله كوره بوراسى اولمايدر . بوندن ماعدا اوليا اچيازين جوارنده ده « محمد شاه » اسمنده بر بكتاشى تكيه سنى قيصة جه ذكر ايتمكده در [۴] . اليوم هيچ بر بكتاشى تكيه سى بولونمايان آناطولى مركزلرينك ، ناتمام بيله اولسه برليسته سنك تنظيمى ، مستقبل تحرياتيچيلر ايچون فائده لى اولاييلير . بواعبار ايله بكتاشيلردن آلدېغ معلوماته كوره ، آشاغيدەكى شو شهرلر ذكر اولونه بيلير : آدانه ، عينتاب ، آنقره ، بكشهر ، بروسه ، قيصرى ، چناق قلعه ، اسپارطه ، قره مان ، قونيه ، مغنيسا ، مرعش ، [۵] مرسين ، نازلى ، پيركى ، طرسوس ، طربزون .

بكتاشيلرك آنقره ده بولونمايشى بيرامى طريقتنك تفوقيله ؛ قونيه ، قره مان [۶]

[۱] سياحتنامه ، ii ، ۲۱۵ ؛ حاجى خليفه ، آرمەن ترجمەسى ، ۶۸۱ .

[۲] عيني ير ، ii ، ۹۶ ، كذا ياقوب ، Bektaschije ، ۳۸ .

[۳] عيني ير ، ii ، ۲۰۵ .

[۴] عيني ، ii ، ۱۲۵ .

[۵] اوراده ۱۸۲۶ يه قادار بر بكتاشى تكيه سى موجود اولمش اولدينى سويله نيور .

[۶] Davis (Life in Asia Minor ، ۲۹۵ ده) بوراده كى « والده تكيه سى » نى بكتاشى

اولق اوزره كوسترييور ، هالبوكه بوراسى محقق كه مولويدر .

و مغنیسه کی یوقلقلری ده مولوی تاثیریه ایضاح ایدیلکده در . آدانه [۱] ، آیدین ، قیصری [۲] ، پیرکی [۳] خاصه « آغزی قارا » سنی شهرلدر .

شماخ . — بكتاشيلكك شرقه دوغرو اتساعنك منها نقطه سی اولوب اولیا چلی طرفدن زیارت ایدیلن باکو جوارنده کی شاخك مهم تکیه سی اولمالیدر؛ بوراسی « پیر مرزاد » ک قبرنی حاوی اولوب اکثریتله بو طریقه منسوب ۳۰۰ کویک وارداتیه کچینردی [۴] .
درس کوردلری ده حاجی بكتاشی طانیورلر و کوردستانده بر بكتاشی تکیه سی موجود اولدینی سویله نیور [۵] .

II . الجزیره و عراق (بین النهرین)

بین النهرینده (عراقده) شیعی مبارک یرلری جوارلرنده بكتاشی تکیه لری وارد : بورالری احتماله کوره منتظم تکیه لر اولمقدن زیاده بكتاشی زیارتجیلری ایچون استراحت محللیدر . بونلرک (غلغل بابا تره سنی حاوی) بغداد ایله [۶] ، (امام موسانک مزارینک بولوندینی یر اولمق اعتباریه بغدادک شیعیلر ایچون مقدس بر واروشی اولان) کاظمین ، کربلا ، نجف و سماره در . سوریه ده ده (شام و قدسده قطعاً یوقدر) هیچ بر تکیه موجود دکیلدر . اساساً بورالرک اهالیسی عمومیتله دوریشلردن خوشلانماور کیدر .

[۱] Reisebeschreibung, Niebuhr, iii, ۱۱۸ . فقط بن بو ولایت داخلنده ؛ (خرپوطده) جبل برکتده عالم بر بكتاشی « بابا » سنک مقیم اولدینی ایشیتدم . که بو احتمال اوراده کی محلی تورکمن عشیرتلی آراسنده پروپاغانداالینک موجودیتنی کویستر .
[۲] اسعد افندی ، Destr. des Janissaires ، ۳۱۴ ، ۳۱۷ ؛ باقیکنز (قیصری ایچون)

Anadol ، Skene ، ۵۹ .
[۳] اسعد افندی ، عینی یرده ؛ « آماسیه » ده ۱۸۲۶ ده عینی صورتله معروفدی ، فقط شیمدی بر بكتاشی تکیه سی وارد .

کذا « تیره » ده اوله (بونک ایچون باقیکنز Denksch. Uren. Ak, Schlehta Wessord
P. H. Cl, VII (۱۸۵۷ i ۴۷)

[۴] سیاحتنامه ، ii ، ۶۰ .
[۵] Taylor ک اثرندن ۱۸۶۰ ده عربکیرده برتکیه بولدینی آ کلاشلیور J. R. G. S. ،

۱۸۶۸ ، ۲۸ ، ۳۱۲ .
[۶] Voyage en Arabie ، Niebuhr ، ii ، ۲۴۲ ، ۲۴۴ .

III . مصر

قاھرە . — مەقۇمىدە ایچ قلعە یوقاریسەندە کی بکتاشی زاویەسى بو طریقەتک یکانە مؤسسەسیدر . تکیەنک حدودی داخلندە بویوک بر بودروم تره خدمتی کورمکده در . بورادە مدفون اولان اک بویوک عزیز (تکیەنک مؤسسە اولق اوزره معروف اولوب) « قایغوسز سلطان » [۱] اسمندە در . بونک آبدال موسی مریدلرندن اولوب [۲] بکتاشی اعتقادینی مصره کتیردیکی سویله نیر . روایتە نظراً بر حکمدار زادە در ، و بنادە کی اسمی « سلطان زادە غیبی » در . بکتاشیلر آراسندە بویوک بر شہرتی واردر . بونلر کندیسینی دوردنجی شعبەنک مؤسسە اولق اوزره طانیلر . مزارک قایغوسزہ عائد اولماسی وتکیەنک پک قدیم اولماسی کیفیتنک موثوقیتی شہبہ لیدر . اون یدنجی عصرک ایلک نصفدە بو مقطم تپەسینی کمال دقتلە تدقیق ایتیش اولان « بوقوق » Pococke و پەرری Perry بورادە « تکیە » لر دە کیل « مغارہ » لر قید ایتیمکدە درلر . ایکنجیسی بو مغارہ لرک غیر مسکون اولدیغنی تصریح ایدر [۳] ، بو مؤسسە اون سەکنجی عصرک صوک سەنەلرندە بکتاشیلکک انتشاریلە علاقە داراولدیغنی کی او صیرادە مصردە خدمت ایدن آرنائوداجر تلی عسکرلریلە علاقە دار بر کیفیتدە اولە بیلیر . فی الحقیقہ او زمان مصردە « محمد علی » بولونویوردی کہ ، بعض بکتاشیلر بونک کندی طریقەتیرینە منسوب اولدیغنی سویلەرلر . مصردە بر زمان عسکرک ایتیش اولان براتنی « عمرویریونی » حقندە عینی شی سویلە نمکدە در . شو آشاغیکی تصویر قاھرەدە کی بکتاشی مؤسسەسى حقندە آلدە موجود اک ای منبعدر : « تکیە تپە اوزرندە کورولور و اوزاقدن اوکندە کی کشف یشیل یاپراقلر کتەلەسی ایلە فرق ایدیلیر . اوزون بر صیرا باصاماقلردن چیقارق اوفاجق بر باغچەدن کچیلد کدن صوکرە اخیراً خدیو اسماعیل [۴] بر قاچ پرەنسس طرفندن مجدداً انشا ایدیش اولان ، بکتاشی تکیە سەنە کیریلیر [۵] تکیە منتسبلرینک عادت و آیینلرینە مخصوص دیوانخانە ایلە شیخک

[۱] « قایغوسز » ک بکتاشیلر طرفندن « پلاو » معناسنە قوللانیلان بر کلمە اولدیغنی سویلە نیور .

[۲] یوقاریدە کی « المالی » مادە سەنە باقیکنز .

[۳] View of the Levant ، ۲۳۴ .

[۴] ۱۸۷۹ - ۱۸۴۳

[۵] Egypt ، Baedeker ، ص ۵۳ « بورادە کی ظریف ، یالیزلی صندوقەنک خدیو عائلە سەنە

منسوب بر خانمک بقایاسنی حاوی اولدیغنی سویلە نمکدە در . اکلاشیلان ، تکیە یە خیراتی دوقونماسی اعتباریلە وریاه دفن ایدیلشدر .

اوطه لرى ، محشم مطبخ كوروله بيلير . . تكيه نك اوستى آچىق كوچو جك اوليسى ۲۰۰ قىمدن دها فضله قايا ايچرىسنه كىرن بر طاش اوجاغنه آچىلير . تحتہ بر پارماقلقله قاپانمش ايچى حاصير دوشه لى بر يول اك ايچهرلهك حجره يه كيدر ، كه بوراده شيخ عبدالله المغاورى (يعنى مغاره لى) مدفون بولمقده در . بونك اصل اسمى قيغوسز اولوب آداليه لى ايدى . مصره فتوت پروپاغاندا سى ياپمق ايچون كونده ريلش و اوراده يرله شهر ك عبدالله اسمنى آلمشدر [۱] . اليوم قاهره ده كى « قيغوسز تكيه سى » مصر وحى شالى آفريقاده يكانه بكتاشى زاويه سى اولدينى كورولويور .

طريقتك بوراده حياتى ادامه ايدى بيلمش اولماسى اورالره آقن آقن كلكده اولان آرناؤد اهالى سايه سنده در ؛ شيمديكى شىخى ده طوسقه بر آرناؤددر .

طريقتك اولجه اسكى قاهره ده « قصر العينى » ده ده بر تكيه سى واردى كه ، اسعد افندى بوراسنى اساساً نقشبنديلره عاؤد بر مؤسسسه عد ايتك ايسته يور [۲] . بونلردن اك اول پوقوق بحث ايتمش ، مع مافيه هانكى طريقته منسوب اولدقلىرىنى قيد ايتمه مشدر [۳] . ويلكىنسن Winkinson ايسه تكيه نك بكتاشيلر طرفندن تاسيس ايدىلش اولوب ابراهيم پاشا طرفندن قادريلره نقل ايتديريلدىكى تاريخه قدار اونلره عاؤد اولارق قالدىغنى سويله مكده در [۴] .

IV . استانبول

پايتختده موجود تكيه لرك شو آشاغيده كى فهرستى بكا روم ايلي حصارى يوقارىسنده كى شهيدلر تكيه سندن ويريلشدر [۵] .

[۱] Egypt ، Murray ، (۱۹۰۰) ، ۲۹ .

[۲] Destruction des Janissaires ، ۳۰۰ .

[۳] Description of the East ، i ، ۲۹ .

[۴] Modern Egypt ، i ، ۲۸۷ ؛ بايكنز J. R. Asiat. Soc. ، ۱۹۰۷ ، ۵۷۳ ، كه

بوراده تكيه نك ۱۸۰۸ تاريخه قدار بكتاشيلره عاؤد اولدينى كورولويور .

[۵] Tchudi طرفندن ياقوبك Bektaschije سنده ، ۵۱ وما بعدنه ؛ Depont ، Coppolani

طرفلرندن Confréries Musulmanes ، ۵۳۰ - ۵۳۱ ده بوكا بكزر ليسته لر ويريلشدر .

آ. روم ايلي طرفى

۱. برى قد — (قازلى چشمه) شيخ عبدالله .
 ۲. طوب قيو — ، شيخ عبدالله .
 ۳. قره آبرين — (ايوب اوستلرنده) شيخ حافظ بابا .
 ۴. سوليج — ، شيخ حسين بابا .
 ۵. قره آغاچ — (كاغذخانه جوارنده) شيخ منير بابا .
 ۶. روم ايلي مصار — (شهيدلر)
- ۱ نجى و ۲ نجى نومرولر بكار درويشلره مخصوصدر . ۶ نك شيخلىرى اصلاً
آناطوليدندر ومقاملىرى ارثيدر .

ب. آناطولى طرفى

۷. جامليج
۷. مردبوره كوى — بكتاشيلر بو مهم تكيه نك، قسطنطين ايله جنك ايدوب بورايه
دفن اولونان اسكى جهاد ارلرندن «شاهقولى» نك مزارىنى حاوى اولديغنى سويله رلر . تكيه نك
مؤسسنىك اسمنى ده «محمد على بابا» وشيمديكى شيخك اسمنى ايسه «حاجى احمد بابا» اولمق
اوزره بيلدير مشلردر . تكيه نك عىنى زمانده «عزبى چاووش» ك مزارىنى ده حاوى
اولديغنى سويله رلر . بو آدام ، روايته نظراً مصرى افندى يى منفايه كوتورمش و اونك
طرفندن يولده ارشاد ايدىلىشى [۱] .

۱۸۲۶ ده طريققلرى لغو ايدىلىدىكى زمان پايتختده [۲] اون دورت تكيه اولوب بونلردن

[۱] براون ، Dervishes ، ۱۶۴ ؛ اون يىنجى عصره منسوب بر شاعر وبكتاشى تلقيناتنه
مائل برزندق اولان «مصرى» افندى حقنده قانته مير ، Hist. Ottomane ، ژونكيه ر ترجمه سى ، ii ، ۳۱۸ ؛
هاممر — مهله رت ، Hist. Emp. Ott. ، xi ، ۲۳۵ ؛ Gibb ، Hist. of Ottoman Poetry ، iii ، ۳۱۲ .

[۲] Rosen Geschichte der Türkei ، i ، ۱۹ .

دوقوزي تخريب ايديلمشدی که [۱] بونلرده (۱) یدی قله ، (۲) ایوب ، (۳) سودلیجه ، (۴) قره آغاچ ، (۵) شهیدلک [۲] ، (۶) چاملیجه ، (۷) مردیون کوی ، (۸) اوکوز لیان [۳] ، (۹) اسکدار [۴] تکیه‌لری ایدی .

شوحالده بكتاشيلرك ۱۸۲۶ دن صوکره استانبولده کی مؤسسهلردن بوقاپانمش اولان دوقوز تکیه‌دن یدیسنی تکرار تأسیسه ودها بردانه‌سنی (طوپ قاپی) علاوه‌یه موفق اولمشلردر [۵] .

استانبول قضاسنده بكتاشيلر طرفندن اولجه‌اشغال ایدیش اولان تکیه‌لری شوصورتله صایه‌یلیرز :

روم‌ابی مصار . — برنجی سلطان احمد دورنده وفات ایتیش اولوب حصار بروننده مدفون بر کیمی عزیزنی اولان « طورمش دده » نک [۶] تکیه‌سیدر . تکیه شیمدی خلوتیلرک النده‌در. استراجه [۷] که استانبولک شمال شرق تپهلرنده‌در .

۷ روم‌ابی (شکل ۲)

بوقطعه‌ده ، خاصة ادرنه جوارلرنده ، بكتاشيلرك برچوق تکیه‌لری واردی که ، بونلرک جوغی ۱۸۲۶ باصقینلرنده تخريب ایديلمشدر .

- [۱] اسعد افندی ، Dest. des Janissaires ، ۳۲۶ .
 [۲] بوتکیه‌نک تخريب ایدیش اولدینی C. Mac. Farlane ک Turkey and her Destiny ، ii ، ۵۰۴ ده مذکوردر . ج . پ . براون ایسه (Dervishes ، ۱۷۵) بونی ملامیونه منسوب اولارق کویستر .
 [۳] اولیا افندی ده ، سیاحتنامه ، i ، ۸۱ ؛ هامر ، Constantinopolis ، ii ، ۳۲۲ .
 [۴] احتمال که ، تره‌سی الیوم موجود اولان ، « قره‌جه احمد » ک (کندیس حقیقه S. A. B. ، XX ، ۱۲۰ ومابعینه باقیکز) مزارینی حاوی تکیه‌در .
 [۵] ۱۸۵۰ تاریخلرنده اوچ بكتاشی تکیه‌سی واردی . (براون ، Dervishes ، ۳۵۰)
 [۶] اولیا ، سیاحتنامه ، i ، ۲۶ ، ۷۰ ؛ بكتاشی درویشلری داوول و مشعلرله بوکا (حجه) نظارت ایدرلر . کذا هامر - هله‌رت ، Hist. Emp. Ott ، viii ، ۸۵ .
 [۷] عینی یرده ، i ، ۸۸ ؛ « بكتاشيلرك برتکسی واردر ؛ بوراده پادشاه ایچون کییک ، صیفین ، قره‌جه اولایوب بوندن باصدیرمه یاپارلر » .

آ. کلیبولی یاریم آداسی^[۱]

بوراده شو آشاغیکی یرلرده دها ایکی تکیه واردر :

کلیبر البحر : (چاناق قلعه‌نک قارشیسندنه) و آق باش (Sestos) — بوراسی منفرد یرججه اولوب سلیمان پاشانک آوروپایه ایلك آیاق باصدیغی صیراده [۳] آرقه‌داشی اولان غازی فاضل بکک تربه‌سنی بکله‌ین تک بر دوریش طرفندن اشغال ایدیلکده در [۲] .

ب. ادرنه قضاسی

بوقضا ، زماننده بکتاشیلکک بیوک بر مستحکم یری ایدی . نفس ادرنه‌ده ، «حضرلق» دینیلن تپه اوزرنده بر تکیه واردی که ، فنا بر شهرت قازاندیغی ایچون دها ۱۶۴۱ ده [۴] الغا ایدیلش و ۱۸۲۶ ده شهر وقضا داخلنده اک آشاغی اون آلتی تکیه سد ایدیلوب اشیاسی مصادره ایدیلشیدی . ادرنه اطرافنده ؛ خاصه شهرک غرب طرفنده کی حوالیده مختلف تاریخلرده [۵] آسیادن هجرت ایتش اولان قالابالق برتورک کوچیه خلقی الآن ، صوک سنه‌لرده چفتلک ویا کوی حالنه کلش اولان برطاقم تکیه‌لرک اسمنی محافظه ایتمکده در .

ادرنه‌نک شرقنده شو ایکی تکیه‌نک خاطراتی عنعنوی بر صورتده منقولدر :

اسکی بابا (بابا اسکی) اسستانبوله کیدن آنا یول اوزرنده در — بوراده مدفون بولونان عزیزک مشهور بکتاشی اولیاسندن « صالتيق بابا » اولدیغی قبول ایدیلکده و تربه‌نک

[۱] بوکون مستقل اولان بوقضا ۱۸۲۶ یه قادار برصیرا تکیه‌لرله ادرنه‌یه مربوطدی . خریطه‌لر ایکی نقطه آراسنده برچوق تکیه‌لر کوسترمکده درکه ، بونلرک برچوغی ، سویله دکلرینه نظراً ، چیفتلک اولمشر .

[۲] E. D. Clarke نك زماننده اولدیغی کبی (Travels ، iii ، ۸۶) .

[۳] باقیکنز Orkhan ؛ Seaman ، ۸۰ ده ، سعدالدین .

[۴] یاقوب ، Beiträge ، ۱۶ ؛ کذا ريقو Present State of the turkish Empire ،

Covel. ۶۷ ؛ (Journal ، ۲۴۸) اولجه بوراده آيايورکی روم کلیسای موجود اولدیغنی سویله ر .

[۵] هاهمدر — هاهرت ، Hist. Emp. Ott. ، i ، ۳۳۰ ، (منمندن فله‌یه کوندریلن تورکلر) ؛

باقیکنز Turkey in Europe ، Baker ، ۳۸۲

قديم « آيانيقولا » كليساسى اولدىنى سويلەنەرك ، كرك خريستيان وكرك مسلمانلر طرفندن زيارت ايدىلىكدهدر [۱] .

بۇلار مەدار ، قرق كليسانك برقاچ ميل شرقىدەدر — تكيەلرك ۱۸۲۶ دە سدوالغا ايدىلىدىكى ظن ايدىليور ، فقط بورادە عزيز « بيك » بر اوغلى احمد بابا نك تربەسى صوك زمانلرە قادار توركار ايچون بر زيارت ىرى ايدى . تكيە شىمدى چىقتاك اولمشدر [۲] .

ادرەنك جنوبىدە سلەيد [۳] Slade ۱۸۳۰ دە ايكنجى سلطان محمودك امريلە اجرا ايدىلن سد والغا صيراسندە خراب ايدىلش برچوق تكيەلرك ىرلرني قيد ايتىكدهدر .

فرەمك دە ، كويك يوقارىسندەكى تپەدە ، بر تكيە خرابە سويلە بش دوريشك مزارلرني حاوى بر تربەكە موجوددر . بونلرك رئيسى ، كنديسنە بيلدىرىلدىكنە كورە ، بكتاشى طريقتە منسوب « ابراهيم بابا » ايدى . بش ميل دها ايلەريدە « نفس بابا » اسمندە باشقە بر بكتاشى عزيزينك تربەسى واردى . بونلرك كليبوليدن ايلك تورك فاتحلر ايلە برلىكده كلوب بورادە تكيەلر تاسيس ايتمش اولدقلىرى سويلەنيور . نفس بابا ايچون دە فاس ملكنك اوغلى ايتمش دينيليور [۴] . برقاچ ميل دها ايلريدە « رستم بابا » نك مزاريني حاوى اوچنجى بر بكتاشى تكيەسى واردركە ، سلەيد بونى زيارت ايتەمشدر [۵] .

كشاه . — بورادە نفس شەردە افاجق بر تكيە موجود اولوب بر بابا ، برده (آرناتود) خادملىر طرفندن اشغال وادارە ايدىلىكدهدر .
درموز درە (كشان جوارندە) — بوتكيەدە بر شىخ واوچ دورت دوريش طرفندن

[۱] XIX. B. S. A. ، ۲۰۵ ، XX ، ۱۰۸ .

[۲] B. S. A. ، XX ، ۱۰۸ . بوراسى اولجە « چيولرە پىكزر » اسكى سريانى « يازبلى بر كتابهينى حاوى تكيە اولاجقدر . كتابەدە غالبا دارانك Daarius منبعليزە ركز ايتىردىكى كتابهينى ستون اولسە كركدر (XXIV. J R. G. S.) (۱۸۵۴) ، ۴۴ ، Arch. Anz ، ۱۹۱۵ ، ۳ (ومابعدى)

[۳] Travels ، ۴۷۰

[۴] بوروايتك ، اسمندن آلىنمش اولدىنى آب آشكار كورولويور (نفس = روح) .
[۵] اينوزك بركنار محلەسندە « يواش بابا تمكيەسى » ديه معروف بنانك دە بكتاشى تكيەسى اولماسى محتملدر . (Δελτίον χτ. Αρχαιολ. Εταιρείας ، H^۲ ، ۲۸)

اداره ایدیلکده در . بونک تاریخی خاصه بکتاشی غاصبلغی مسئله سنه دائر خصوصی بر اهمیتی حائزدر . صاغلام برشهادته مستند محلی روایتیه نظرآ تکیه اصلنده آیایورکی اسمنده اوفاجق برروم مناستری ایدی . بکتاشیلر بورایه جوارده چیلتیک (خریستیان) کویی اهالیسی صالحین برخسته لق نتیجه سنده قیریلدیغی صیراده ویابونک عقبنده کیروب یرله شمشندردر . بونک « آلتش سنه » قدار اول اولدیغی سویله نیور ، شو حالده آ کلاشیلان ۱۸۳۶ - ۱۸۳۹ ده [۱] ظهور ایتش وخاطره سی یاشامقده اولان بویوک صالحینک روم ایلیده کی صوک استیلاسی زماننده دیمک اولویور .

بوکونده آیایورکی یورطیسی کونی کرک روملر وکرک تورک لطفندن زیارت ایدیلن اجتماعی ماهیتده بر « پاناییر » ایله دوموز درده تسعید ایدیلکده در . آنجاق بوراده هر ایکی دینک ممثلری بربرلریله لزومندن فضله اخلاط ایتزلر .

اصل آیایورکی کلیسای متعدد دواثره تقسیم ایدیلش اولوب بونلرک ایچنده اوطورمه اوداسی ، وشيخلرک مزارلری ایچون برتریه اوداسی واردر . اسکی خریستیان ، عبادتگاهنک sanctuaire بو ستونک بکتاشیلر طرفنده تکیه کویده کی (آشاغیده کی ما کیدونیا قسمنه باقیکنز) بوکار حصارده کی تکیه ایچون زواری جلب ایدمک برعلاوه اولان طاش کبی ، « قبول » ایدیلش اولدیغی ظن ایدیورم . بونک میخی یازیسی ، ایچریسنده میخی یازیله پک کثرتله تصادف ایدیلن عراقده کی شیعی عبادتگاهلرینی زیارت ایتش اولان بردوریش طرفندن اسکی سریانجه اولارق طانامشدر .

احتوا ایدن دائره ده معبد (templon) نک اوست قسمنی وشمال دیواری اوزرنده ایکی یاننده قذیللر یانان آیایورکینک اسکی تصویرینی (eikon) محافظه ایتمکده در . بونی اوزون زمان کشان قضا سنده اوطورمش اولان وتکیه نک درویشلریله تکلیف سزجه مناسباتده بولونان بر ایتالیان دوستم بالذات کورمشدر .

بکتاشی غاصبلغنه عائد بونک کبی یکی وموثوق برواقعه ، بوکی احوال حقنده ساده جه عنعنیه مستند اولان وسائر یرلرده منتشر بولونان روایتلرک قیمتندن پک فضله شبهه لشمکه قارش بر اخطار اولابیلیر . دوموز درده واقع اولان شی زمانه کوره ، آز چوق تحول ایله

[۱] Travels in European Turkey ، Edmund Spencer ، ii ، ۳۷۸ ومابعدی .

اسكى باباده ده [۱] واقع اولمىشدر. ودها باشقه بوكي «ايكى طرفلى» عبادتگاهلرده ده واقع اولاييلير. «رهنى» تكيه سنده [۲] قيصقانچلقه محافظه ايديلن خريستيان «تصويرى» برماصال اولسه بيله هيچ اولمازسه تاريخده امثالى اولمايان بر ماسال ديمكدر. بونكله برابر عنعنه كوركورينه قبول ده ايديله مليدر. فى الواقع برچوق خريستيان كليسالرينك جامعده تحويل ايديلش اولدقلىنى بر واقعه اولارق بيلورز. فقط جامعلرك خريستيان ماضيلرينه عائد «عنعنه» لركثرى اثباتى قابل اولاجق صورتده ياكلىشدر. آياثلوغده كى عيسا بك جامعى ويا «آيايانى كليساسى» ايچون اولدينى كى. غربده، سويله ديكمز كى بكتاشى تكيه لرى بك صيق بر صورتده يرله شمشدى، فقط بونلرك چوغى ۱۸۲۶ ده خراب اولمىشدر.

قوسه قواوه ده، ادرنه دن قيرجه على و كوملجنه يه كيدن آنا يولك چاتال نقطه سنده الان بر تكيه نك موجود اولدينى بكتاشيلرجه سويله نمكده در. بوراسى حربه نظارتك خريطه سنده كويك تمام شمالنده كوستريلن «اوحد بابا» تكيه سى اولسه كر كدر.

دبمئوقه. — اسعد افندى [۳] بو قضاذه كى «قزىل دلى سلطان» تكيه لرينى ۱۸۲۶ ده تخريب ايديلش اولانلر مياننده كوسترييور. بو عزيزك اسمى خريطه لر مزده دبمئوقه نك خيلى غربنده كوستريلكده در. بوراسى بكره ش معاهده سى موجبجه بولغارستانه حواله ايديان قيرجه على قضااسنه ملحقدر.

VI. بولغارستان

قيرجه على ادرنه يه غرب طرفندن مجاور اولان بر قضادر كه اخيرا بولغارستانه ترك ايديلشدر. بكتاشى عزيزلرندن «سيدعلى سلطان» تره و تكيه سنى حاويدر. صوك حربه تكيه بولغارلر طرفندن تخريب ايديلش، فقط تره يه دوقونولماشدر.

ضاصكوى حدودله فله آراسنده وقيرجه علىنك بر كونلك شمالنده واقع اولوب

[۱] يوقارنده، ص ۱۸.

[۲] دها آشاغيلره بايكنز. تساليا

[۳] Destr. des Janissaires، ۳۱۴؛ عيني مؤلف طرفندن، ص ۳۲۵ و مابعدنده، بوتكيه لره عائد خصوصى تعليماتى حاوى فرمانك متنى طبع ايديلشدر. قزىل دلى سلطان ايچون براونه بايكنز The Dervishes، ۳۲۵؛ ياقوب Bektaschije، ۲۸.

«مصطفی بابا» نك تربه سنی حاوی بر تکیه سی وارد (ویا واردی) [۱] . بر معتاد ،
شهر دن بر آاز مسافه ده در .

استرومجه (یکی بولغارستانده ، استرومنیتسا) . — بو قضاده ، بالقان حربندن
اول عزیز « اسماعیل بابا » نك مزارینی و عزیزك آیاقلرینك تأثیرینه عطف ایدیلن صیجاق
برقاینانی حاوی بر تکیه وارد . تکیه شیمدی تخریب ایدیلشد [۲] .

رازغراد (جوار) . — بوراده ده صوك زمانلره قدار « حسن دمیر بابا پهلوان » ك
مزارینی حاوی منفرد بر تکیه واردی . بو ذات « ۴۰۰ سنه اول » یاشامش و برچوق
گرامتلكوسنرمشدی . تکیه اون دو قوزنجی عصر ابتدالرنده روسچق پاشاسی « پهلوان بابا »
طرفندن تأسیس ایدیلشد [۳] . تکیه نك ای بر تصویر ی ، ایچنده یاتانك منقبه سی ، و تکیه
ایله جوارلرینك قره قلم بر رسمی قانیتسده وارد [۴] .

یاقوبده ، روسچق ایله سیلیستره آراسنده بر « مصطفی بابا » تکیه سی ذکر
ایتمکده در [۵] .

ینه بولغارستانده ، باشقه بریرده ، طرنوه قضاسنده کائن سلویده بر بکتاشی جماعتی
وارمش . فقط بکا بونی بیلدیرن [۶] بونلرك بر تکیه سی اولوب اولمادیغنی بیلیمور .
مهچان (کوریجه طرفنده) بر آرنائود درویشی [۷] ایسه بکا نفس طرنوده بر تکیه
موجود اولدیغنی ودها بالقان حربندن اول تخریب ایدیلش بولوندیغنی سویله مشدر [۷] .

[۱] Quiclet (Voyage ، ۱۴۹) ده ذکر ایدیلن تکیه اولسه کرکدر . بکا بوبابده
خبر ورن بر آرنائود بکتاشی بوراده آرتیق هیچ بر مؤسسه موجود اولمادیغنی تأمین ایتمشدر .
حالبوکه کندیس طریقه داخل اولماقله برابر بر بکتاشی عائله سنه منسوب اولان والیوم بولغارستانده
بولونان مدحت بك فراشه ری بونك عکسنى ادعا ایتکده در .

[۲] مهچان (کوریجه) ده ، استرومجه ده بولونمش بر آرنائود درویشندن .

[۳] Fürstentum Bulgariens ، Jirethek ، ۴۱۱ .

[۴] عینی اثر ، iii ، ۲۹۸ ومابعدی (فرانسزجه ترجمه سنده ۵۳۵ ومابعدی)

[۵] Beiträge ، iv .

[۶] مدحت بك فراشه ری .

[۷] عینی درویش بکا شیمدی بولغارستانده هیچ بر تکیه ویا جماعت موجود اولمادیغنی
تأمین ایتکده در .

VII . رومانی

رومانیانک بوکونسکی حدودلری ایچریسنده اوچدانه بکتاشی تکیه‌سی ذکر ایدیلکده در.

(۱) بابا داغده صاری صالتیغک مزارلرندن برینی حاوی اولان بر بکتاشی تکیه‌سی

واردی . [۱]

(۲) کیلغره (قلیاقره) (قره‌ده کیز ساحلی) نده اولیاچلی عینی عزیزک اولمق اوزره معروف باشقه بر تربه‌سنی حاوی برتکیه زیارت ایتمشدر [۲] . بوراده تکیه‌دن قطعاً اثر قلامش اولماسنه رغماً موقعنک مسلمان وخرستیانلر طرفندن زیارت ایلکده اولدیغنی خبر آلدیم .

بالجیه (جوارنده) — بوراده روم ایلینک اک یویوک تکیه‌لرندن بری اولان مهم بر تکیه واردی . بوراده یاتان عزیز ، «حافظ خلیل بابا» ، ویا «آق یازیلی بابا» اولوب خرستیانلر جه‌ده «آیا آطانش» اولمق اوزره طاینمقده در [۳] .

VIII . صربستان

«یکی صربیه» دیدیکمز صرب ما کدونیا سنده شو آشاغیده کی یرلرده تکیه‌لر موجود اولدیغنی ویا بولونمش اولدیغنی سویله نمکده در . بونلردن برچوخی بالقان حربی اثناسنده ویا اوندن صوکره تخریب ایدیلشدر .

مناستر — بوراده شهر داخلنده ۷۳ - ۱۸۷۲ تاریخلی ، «حسین بابا» اسمنده بر «شهید» ی حاوی اوافق برتکیه واردی؛ ۱۹۱۴ سنه‌سنه قادار بوتکیه‌یه برضرر اولمامشدی . جوارنده فیروشوا و فاناتلر کویلرنده تکیه‌لر موجوددر . (ویا موجوددی) کذلک غربی صربستانک آرناتودلق حوالیسنده باقوره و یزرب ده‌ده تکیه‌لر واردی [۴] .

- [۱] اولیا ، Travels ، هامر ترجمه‌سی ، ii ، ۷۲ ؛ کذا ، B. S. A ، XIX ، ۲۰۵ ، وما بعدی .
 [۲] اولیا ، عینی اثر ii ، ۷۲ ؛ حاجی خلیفه ، Rumeli ، هامر ترجمه‌سی ، ۲۷ ، Arch.
 Epig. Mitt. X ، (۱۸۸۶) ، ۱۸۸ ، وما بعدی ؛ B. S. A ، XIX ، ۲۰۵ ؛ XX ، II ، ۱۰۸ .
 [۳] Bulgarien، Kanitz ، ii ، ۲۱۱ (فرانسجه ترجمه‌سی ، ۷-۴۷۴) ؛ Arch. Epig. Mitth
 X ، (۱۸۸۶) ، ۱۸۲ ؛ B. S. A ، XX ، ۱۰۹ .
 [۴] بوتکیه Brailford طرفندن ذکر ایدیلکده در . Macedonia ، ۲۴۷ .

اسكوب — بوراده حربدن اول « مصطفى بابا » و « سليمان بابا » ناملريله ايكي تكيه واردى . بوصوكنجيسى دها يكي بر مؤسسهدر .

قالقاندلى . — بوراده الاآن (۱۹۱۴) « سرسم على » اولديغى فرض ايديلن بر عزيزك مزارينى حاوى مهم برتكيه واردر . بوتكيه سرسم علىنك مزارينى، الهام طريقيه، كشف ايتمش اولان « محترَب (محترم؟) بابا » نك توصيه سييله (۱۸۳۲ ده) رضا پاشا طرفندن تأسيس ايديلشدر [۱] . تكيه يوكسك ديوارلرله محاط مستطيل بر ساحه داخلنده اولوب بونلردن هر بونلر برر قاپو آچيلمشدر (لوحه XII ، ۲) و شهرك ديشاريسندهدر . تكيه بنالري درويشلك اقامتگاهلريله ايكي ميدانى و سرسم على، محترَب (محترم) بابا و رضا پاشانك وساثرلينك قبرلرينى ، ستونلر اوزرينه مستند بر « مسجد » ي ، مسافر اوداسنى ، مطبخ و چيفتلك بنالرينى محتوى بولونمقدهدر .

بوتون بونلر تاسيسي تاريخندن برى موجود كورونويور . بويوك بر قسمنك منظره سى لطيف و درين حجره لرى حاوى ايشله نمش تحته بنالردر (لوحه XII ، ۲) . خارجى ديوارلرى داخلنده ميوه و چيچك باغچه لرى واردر .

قومانووه ايله اوسكوب آراسنده آلکساندرووو استاسيونى جوارنده تكيه كورى ده قره جه احمدك مزارينى حاوى برتكيه موجوددر . بوراده كى عبادت حقنده Evans معلومات و تفصيلات و يرمشدر [۲] . بورانك خريستيانلره ترك ايديله جكي آكلاشيلمقدهدر [۳] .

استيب و كويرولودهده تكيه لر موجوددى . كذا لك اواخرى كولى اوزرنده كى « آيانا ئوم » مناسترى بكتاشيلر طرفندن زيارتگاه ايدينلمشدر [۴] (لوحه XII ، ۳) .

XI. يونانستان

آ. ماکدونىي

سوتيك . — شهرك غرب كنارلرنده اولجه موجود اولان تكيه بالقان حربنده تخریب ايديلشدر .

[۱] B. S. A ، XX ، ۱۱۰ ، ۱۱۷ ؛ سرسم على ايچون ياقوب، Bektaschije ، ۲۸ .

[۲] J. H. S. ، XX ، ۲۰۲ . [۳] B. S. A ، XX ، ۱۱۰ . [۴] B. S. A ، XX ، ۱۱۱ .

كەمپە . - تەكىيە شەھرى مەدخلىنەدە وڧلورىيە يولى اوزرىندە كاشىدەر . شىمىدى اوفاق واهىيتىنىز اولوب تەك بىر شىيخ طرفىدىن اسكان ايدىلىككەدەر . فقط تەكىيەنىڭ اولجە اسكى ومهم اولدىغى سويلەنىور . ۱۸۲۶ تەقىياتى صىراسىندە ضرر كورمىشەر . بورادە مدفون بولونان باشلىجە عزيز « قاسم بابا » اولوب تورك فتوحاتى دورىندە ياشامىش اولدىغى فرض ايدىلىككەدەر . وفاتىدىن سوكرە بىر چوق كرامەتلر اظهار ايتدىكنە دائر محلى بىر شەرتى واردەر . اوزرىندە بولوندىغى تەپەدىن كىسرىە بىزخنىڭ ايچ طرفىدە دوغرى قوجەمان بىر قايا يووارلايوب اتكەندەكى كلىسايى دولدوران عابدلر جماعتىنىڭ ايجرىسەنە دوشورمەك كى بىر آز ظالمانە بىر اصوللە خرىستىانلرى مسلمانلغە سوقدىغى سويلەنىر .

« طوپلىجە » دە (قىشلەر ياننىدە) جانلى خاطرانلە دولو ايكنىچى بىر تەكىيە واردى كە ، ايجرىسەندە يالەكز « سەنجاقدار على بابا » نىڭ تەربە ومزارى قالمىشەر . چىكانە محەلەسەنىڭ طيش كىنارنىدە كاش « آيدىن بابا » اسمەندەكى وضعى تەربەيەدە بكتاشيلر منسوبىت ادعا ايتىككەدەرلر .

كىسرىيەنىڭ غەربىندە ، « آنا گەلىتسا » باباىر محەلنىڭ غەربىندە بكتاشيلرك اهمىيتلى بىر جماعتى واردەر . اھالى آراسىندەكى مسلمان غەنىرىنىڭ صوڭ زمانلردە اسلامىتە سوقولمىش اولدقلىرى سويلەنىر ، ومعتاد اوزرە بو زمانىڭ « يوز اللى سەنە اول » قادار اولدىغى تخمىن ايدىلىر . بونى اثبات ايتىك ايچون (والاخادەس دىدكلىرى) [۱] بوموضوع بىچ مسلمانلرك رومجە قونوشىدقلىرى و (جامعە تحويل ايدىلەمش اولان) كلىسالىرە دوام ايتەمكە برابر بونلرە قارشى بويوك بىحرمت بىسلەدكلىرى ايلرى سورولور . بوقضادە موجود بكتاشى تەكىيەلرى « آنا گەلىتسا » نىڭ ايكى بىچ سەاعت قىرىندە « وودورىنا » دە وپندوس صىرا داغلرىدىن بىرىنىڭ ياماجى اوزرىندە كاش « اودرا » دەدەر .

ھرايىكى تەكىيەدە تارىخى اولدىغى آ كلاشىلان « امىنە (؟) بابا » اسمىلە رابطەداردەر . ۱۰۰۷ ھجرى (۱۵۹۸-۹۰) دە ، بكتاشيلر طرفىدىن مەزھەپلرىنىڭ ايلك ناشرى وطرىقتىڭ ايلك پىرى عد اولونان حلاج منصورىڭ زندقانى فەكرلرىنى نشر ايتىش اولمىق تەھىتيلە مناستردە اعدام ايدىلىشەر [۲] . روايتە كورە امىنە اعدام ايدىلدىكى كىچە وودورىنادەكى اوندە

[۱] والاخادەس حقندە Thompson & Wace ، Nomads of the Balkans ، ۲۹۷ ومابعدى .

[۲] ھجرتىڭ دىردىنچى عصرىنىڭ ايلك قىسمىندە ياشامىش وفەكرلرىدىن دولايى شەھىد ايدىلىشەر .

Diet . of Religion ، Hasting ، حلاج مادەسى .

همشیره سنه كورونمش ، همشیره سی مسافرلرك دعوت ایدلیدی بریمك حاضر لایورمش ، بونك احضارنده همشیره سنه یاردم ایتمش وصوكره صوفریه اوطورمش . مسافرلردن بر قسمی برشی یمه دیکنی فرق ایدرك یمه سی ایچون مصرانه تکلیفلرده بولونمشلر ، امینه حال صیامده اولدیغنه مبنی یمك ایسته مه مش . نهایت فضله اصرارلرینه مماشات ایدرك یمش ، فقط « بكا بو یمکی یدیرمه مش اولسه یدیکز هرکیجه زیارته کله جکدم » دییه رك اورتادن غائب اولمشدر . [۱]

رودورینا — بوراده کی تکیه کویك اولرندن بریدر . اولکی شیخلرك مزارلری معتاد اوزره بر آزار اوتده در ، ومعمراری نقطه نظرندن اهمیتلی دگیلدر . ۱۸۲۶ ده ضرره اوغرامش اولدیغی سویله نیور . شیمدی تك بر شیخی واردرکه ، بو قضا دندر . بو اوك بر اوداسی امینه بابانك خاطره سنی حاوی بر لحدینی ، خرقة واشیاسنی حاویدر . بو اودا خسته لر طرفندن اعتکاف ایچون قولانیلمقده در .

عزیزك داها باشقه مزارلری قاپشینیتساده (ویغلیشتا جوارنده) ومناسترده موجود اولدیغی سویله نیور [۲]

اوراده ، وودورینا کی ، اوافق بر مؤسسسه اولوب بر شیخ ایله ایکی اوچ درویش طرفندن اسکان واداره ایدیلکده در ، بونلرك هپسی ده یرلی اولوب ایچلرندن یالکیز بری آرناتوددر . بوراده داغك بریاریق ویاجوقوری واردرکه ، برچوق زیارتجیلری جلب ایدر ، بو امینه بابانك قیلیجیله داغه اورمش اولماسی صورتیله کوستردیکی کرامته عطف ایدیلر . محلی روم عنعنه سی ایسه بورانك یرینی اسکی « آیامه ناس » ه عائد کوسه بر و یاریغی بو عزیزه عطف ایدر ، امینه نك ، پك اسکی اولمایان ، وودوریناده کی اقامتگاهی ده آیامه ناسك اولدیغنه اینانیلیور . بوتشخیص ساده جه امینه ایله Aĩ mñvā اسملری آراسنده کی لفظی مماثلت ایله ایضاح اولونه بیلر . فقط والاخاد کویلرندن برچوغنده کلیسانك وقفیه سی الان موجود اولدیغنه اینانیلمقده در .

[۱] وودورینا شیخندن نقل .

[۲] احتمال که قصداً « خرقة بابا » ایله قاریشدریلشدر . بو ذات مناسترده ، امینه کی ، آرقه سنده کی البسه سی الله غائب اولمش بر اهل سنت شیخیدر . زیارتجیلر طرفندن پك زیاده تقدیر ایدیلن بو البسه شیخك حیاتنده اسکان ایتدیکی قله ده محفوظدر . کندیسنك بر دفعه دالمش بولوندیغی صو پك مزمن معلوللری یا اولدوردیکی ویا ای ایتدیکی سویله نیر . بورایه موضوع بحث خسته لرك ، خبرلری اولقسزین (کندیسنی سون) ویا صبری توکهنن اقرباسی طرفندن کتیریلدکلری سویله نمکده در .

صارى گول قىزاسىندە ، قوزانىدە دورت بكتاشى تىكىسەندەن مەركەزى غەربىي ۋادىسى .
 بۇ قىزا تەمەيلىھە ئانا تولى توركلرى (قونيارىلار) طرفەندەن اسكان ايدىلىككەدە . بونلار بورايە
 ايلك فتوحات صىراسىندە كىتىرىلۇپ ىرلەشدىرىلشەر ۋاۋىمانەن بىرى لسان ۋەادەتلىرىنى اولدىنى
 كىيى مەھفەزە ايدە بىلەشەردە . دىنلرى اعتبارىلە بكتاشى ۋەقسەمە متەئەب سىنى مەسلەماندەرلەر .

مەھمەد — بۇ غەربىي كە مەھمە تىكىسەنى عىنى اسەمەدە كى كوك طىشارىسەندە خەفە
 بىر تەپە ۋەزەندە انشا ايدىلشەردە . غەيت مەعمۇر كورۋونىۋور . بىر شەيخ ايلە دو قوز ۋەندەرويش
 طرفەندەن اسكان ايدىلىككەدە . اتەصالەندە كى تەبەدە مەدفون غەزىلەر « پەرى بابا » ايلە
 « ئارەبى بابا » دە . تارىخلىرى مەھولەر ، فەقە تەبە ، كەتابەيە نەزەر ، ايكى دەرويش طرفەندەن
 (كەبۇ بىر ۋەفەك مەۋجۇدىتەنى كوستەر) ۱۱۴۳ ھىجرى (۱۷۳۰-۱۷۳۱ م) دە تەمىر ايدىلشەردە .
 بۇ قىزا داخەندە كى بىر چوق تىكەلەر خەلافە مەھمە خەلىجە مەھمە بىر دىنى مەركەز كورۋونىۋور .
 مەيس آينەدە قەيسەرلىق اىچۇن شەفالى اولمەلە مەشهور مەبارك قاينەغى دولەيسەيلى (خەسە
 پەرشەبە ۋە مەھە ايرەسى كونلرى) مەسلەمان قەدىنلرى طرفەندەن زىيارەت ايدىلەر . شەيخكە دىدىكەنە
 كورە خەرىستىيان قەدىنلرى دە بازار كونى بوقاينەقەندە استەفادە ايدەرلەمش . بۇجەت قوزانىك
 تەھسىل كورەمش روملرى طرفەندەن رەۋانكار ايدىلىككەدە ايسەدە جۋارەدە كى بولغار كويلرىنك
 جەھل قەدىنلرى اىچۇن دوغرو اولابىلەر .

غەزىلەر تەبەسى مەھولەر طرفەندەن انزۋا اىچۇن قوللانەلمەقدە اولۇپ غەزىلەر كەشەخەسى
 اشەياسەندەن قەلە اولدەلرى سۈيەلەن بىر چوماق ايلە بالطەيى ھەۋىدەر كە ، بونلار مەخەلف خەستەلەلرى
 (خەستە عەضۋە تەماس ايتەدىرەك سورتەلە) تەشەيە اىچۇن استەمال ايدىلىككەدە . بونەن مەعدە
 تەبەنك طاۋانە بىر اىپ ايلە آصىلى كەلەن بىر ۋەۋارلاق ۋەدەر كە بونەكە تەقال ايدىلىككەدە .
 ھەجەت سەھى بۇ ۋەۋارلاغى كەندەيسەندە ۋەزەغە دوغرو ايتەر ، ۋەۋارلاق اسەكى ىرەنە
 دوۋرەن بۇ آدامە چارپارسە سۈرۈلان سۈالە مەتبە جۋاب آلىنەمش اولور .

صارى گول قىزاسىنك سائر تىكىلەلرى شونلەردە :

بەغچە — طوپچىلەر كوينك ۋەقەرىسەندە كائىن تەلەردە ، آقار سولر ۋە آغاچلەر آراسىندە
 ۋەلطف بىر مەۋقەدە دە [۱] . تىكىلەنك بىناسى ايسە اھمەتسەز بىر شەيدەر ، غەيتەبلى بىر دەرويش

[۱] غەزىبەر كە بۇكۈي تەمەمە سىنى اولدىنى ھالەدە قومشۈسى « اىنە ۋەۋا » بكتاشەيدەر .

ایله بر قاچ خدمتکار طرفندن اشغال ایدیلکده در . نه قادار قدیم اولدینی مجهول «غازی علی بابا» اسمنده بر عزیزک مزارینی حاوی تربه سی بوسنه ایچنده (۱۹۱۵) یکیدن انشا ایدیلشدر . اطرافنده بکتابشی تاجنی حامل بر چوق مزارلر دها واردر .

بومبار - کوشلر ایله صوفیلر کویلری آراسنده در ، حالا جمعه یه مربوطوشیخی، یوقدر ؛ « می بک سلطان » ک مزاریله مفتخردر وایچنده اولی درویشلر اوطورور . صاری کول قضاسی ایله قایلر آراسنده اینلی ده « غازی بابا » نک مزارینی حاوی بر تربه موجود اولدینی سویله نیور .

جمعه بوجاقده کی تکیه لک املاک ۱۸۲۶ ده مصادره ایدیلرک قوزانیلی بر روم زنکینی طرفندن صاتین آلمشده مرقوم بو قدسیت شکن آلیم معامله سندن دولایی فلاح بولامشدر . « بوندن قرق سنه اول » اراضی تکرار صاتین آلمش و تکیه لر تکرار آچیلشدر . بو مؤسسسه لک اصلاً خریستیانلره منسوب اولدینی حقنده قوزانی روملری آراسنده مبهم روایتلر دوران ایتکده در . بعضیلری بوتون خریستیان کلیسالی املاکنک تورک فتوحاتی زماننده ضبط ایدیلش و اوراده کی مناسترلک تکیه یاپیلش اولدینی سویله لر . بعضیلری ایسه بوتون بونلرک مسئولی علی پاشا اولدیغنه قاندرلر . یرلرینه تکیه یاپیلان مناسترلک کیمه وقف ایدیلش اولدقلری ده عینی صورتله مناقشه ایدیلکده در . « جمعه » نک « آیاورکی » ویا « آیا ایلیاس » ک یرنده اولدینی ؛ باغچه نک « آیا ایلیاس » ویا « آیا دیتری » ؛ بوجاغک ایسه احتمال « آیاورکی » نک یرینی اشغال ایتدیکی کبی مختلف طرز قبوللر واردر . باغچه نک یری بورانک بر مناستر اولدینی حسنی ویرر ، فقط بر مناستر ایچون موافق اولان یر بر تکیه ایچونده اویغوندر . بورانک شیخی کندی اداره سی آلتنده یاپیردینی زراعی وانشائی مساعی صیراسنده اسکی بنالره عائد هیچ بر علامت ظهور ایتمه مش اولدینی بیلدیرمشدر . قضا داخلنده کی تکیه لری جمعه دن باشقه یرلرده خریستیانلرک ده دینی مقصدله زیارت ایتدکلرینه دائر مقنع شهادتلر بولامادم . فقط بو قضا تماماً نورکدر . بالقان حربندن اول تهلکلی بر منطقه اولق اوزره معروفدی .

آلا صوبه . — بوراده تک بر (آرناتود) شیخ طرفندن اشغال ایدیلن افواجق بر تکیه واردر . شهرک طیش کنارنده سرفیچه یولنک بر طرفنده در . روملر بورانک تسالیا ایله یونانستانک الحاق تاریخی اولان (۱۸۸۲) ده تأسیس ایدیلش اولدینی سویله لر ،

فقط ايچىندە كىلر بونى خىلى اسكى بىر مۇسسە اولمىق اوزره كوسترمكده درلر. بوراده باشلىجە عزيز اولارق «صالح بابا» كوسترشىمىز بر تر به ايچىندە مدفوندر ، ياننده تكيه نك بربرى آردنجه كلن ايكي شىخى ياتمقده در. اليوم بوراده منزوى اولان شىخ اوچنچىسىدر؛ تر به نك تاريخى ۱۲۵۰ (۱۸۳۴-۵) در . صالح بابا چوق اسكى بر تاريخه منسوب اولمىق اوزره كوستريلور . [۱] و تكيه ايلك شىخ «نجيب بابا» نك توصيه سى و بر قاچ بىك مصارفيله انشا ايدىلزدن اول چوق شهرتى واردى. بوراده بكتاشيلرك محلى بر خلق پرستشكاهنى اشغال ايتدكلرينه عائد موثوق بر مثال موجود اولدىنى آكلاشيلور [۲]. نجيب بابا احتماله كوره تر به دار اولارق بوراده يرلشمىش و ايچىندە كى عزيزدن، تر به نك انشاسى ايچنون، رؤياسنده، تعليمات آلمشدر [۳].

قارىمى . — شىمدى تماماً بر روم ساحل قضاسى اولان بو منطقه ده بر بكتاشى تكيه سنك بولونوشى ايلك باقىشده بر آز غريبدر . فقط Leake ك وىردىكى معلومات بورانك محلى اصحاب املاكىنك مسلمان اولدقلىرىنى و كويك بكنك صهرىت طريقيه على پاشانك اقرباسندن بولوندىغى بىلدىرمكده در . [۴] تكيه علينك ، تسالياده كى تاسيساتى كى ، عىنى زمانده بر منزل ايدى [۵].

ب . تساليا

الده موجود بوتون شهادتلىر ۱۸۸۲ ده يونانستانه الحاق ايدىلن بو ولايتده كى بكتاشيلك پروپاگاندا سنده حامل اولان شى على پاشانك زمانى و تاثيرى اولدىغى ارأه ايتمكده در . بو شهادت مختلف منبعلردن كلك اعتباريله ده قوت كسب ايتمكده در .

رهنى . — تسالياده قالمش اولان يكانه بكتاشى تكيه سى و لهستينو ايله فارسالا آراسنده كان رهنیده در [۶] . ۱۹۱۴ ده بوراسنى تك بر (آرناؤد) شىخ ايله بر قاچ خادم طرفندن

[۱] تورك فتوحاتى دوره سى ايچون دستور : « بش يوز سنه اول » در .

[۲] B. S. A , XX , ۹۸ .

[۳] بوراسى تماماً محلى بر پرستشكاهك بر درویش مۇسسە سنه استحاله سنك، قنديده كى « رزق بابا » عزارنده اولدىغندن بر آديم دها ايله رى كيتمش اولدىغنه دائر نمونه لك بر مثالدر.

[۴] N . Grece , iii , ۵۱۵ .

[۵] دها آشاغى يه باقىكز

[۶] B. S. A , XX . ۱۱۰ .

اداره اولونمقده ايكن كورمىشدم . آرناتۇد اولدقلىرى آ كلاشيلان سائر درويشلىر ايسه بالقان حربنده بورادن چيقوب كيتمىشلىرى . تكيه نك موقعى پك لطيفدر ، وارداتى يرنده اولدىنى آ كلاشيلور .

ھېسى دە تورك فتوحات دورىنك مشهورجھاد ارلرندن اولان (۱) «طوربالى سلطان»، «جعفر» و «مصطفى» بابالارلە (۲) دھا باشقە محترم بعض شىخلىرك مزارلىرىنى حاوى تربلر تكيه نك بويوك قاپىسى اوكنىدەدر . تربلر معمارى نقطه نظرندن اولدقچە دقتى جالبدر . ومنشالرى ھر حالده اون يدنجى عصره قادار چيقسه كر كدر . بو خصوصده كورمىش اولدىغى ادعاسزو آشكار بر صورتده يكي اولان بكتاشى بنالرندن فرقى بولونمقده درلر . محلى «عالم» لرك [۱] روايتنە كورە ، تكيه اصلندە «آيايوركى» ويا «آيادىمىزى» يە وقف ايدىلن برلاتىن مناسترى ايدى واون يدنجى عصر ك ابتدارلرندە قونىھلى (مولوى ؟) درويشلىرى طرفندن اشغال ايدىلش ايدى . على پاشا بوراسنى بكتاشىلرە نقل وتودىع ايتىمىشدر . بوراسى ۱۸۲۶ تخرىباتندن قورتولش ومملككتك يونانلىلر طرفندن اشغالنە قادار ، وحتى دھا صوكرەلىرى حيدودلرك وسائر سوء حال اربابنك ياتاغى اولمقلە معروفدى [۲] . ۱۸۸۸ تارىخلىرىنە قادار بورادە دائىمى صورتدە ۵۴ درويش اقامت ايتىمىكده ايدى .

بوولايىتدە ، آرتىق شىمدى موجود اولمايان ، دھا باشقە بكتاشى تكيه لرى ، محلى عالملىرك روايتنە كورە ، على طرفندن تاسىس ايدىلش و ۱۸۲۶ دە الغا ايدىلشلىرى كە يرلى شورالى ايدى :

(۱) تاتار جوارندە حالا تكيه دىھ معروف وسرويلرلە محاط ظريف بر مزارى حاوى برىردر [۳] . اليوم برچيفتلك اولان بويرك صاحبى ، موسيو «ى . آپوستولىدەس» بورانك صوك زمانلرە قادار مولويلر آلندە اولدىغى [۴] وبنالرى آراسندە سىكز ضلعلى بر تربە نك محفوظ اولوب مفروض مؤسسنىك مزارىنى حاوى بولوندىغى لطفأ بىلدىرمىشدر . بونك اسمنى بكارە نىدە «باللى بابا» اولمق اوزرە بىلدىرمىشلىرى . بنالرك متباقى قسمى

[۱] دھا آشاغىدە لاحقىە باقىكز .

[۲] دھا آشاغىە باقىكز ، ص ۱۹۲ .

[۳] Leake طرفندن ذكر ايدىلشدر . N. Greece ، i ، ۴۴۵ .

[۴] ۱۸۲۶ دە بكتاشىلردن مولويلرە كچمىش اولابىلىر ، آشاغىە باقىكز ، ص ۱۹۱ .

۱۸۹۷ حربىندە يانمىشى [۱].

(۲) كويىكى كويى جوارىندە « شايىن بابا » نىڭ مزارىنى حاۋى بىر تىرە باردى . ھەر
اۋچ تىكىنىڭ تۈرك فەتۋات دورىدە تاسىس ايدىلىش اولدىنى سويلەنمىكە ايدى .

(۳) ھىس بابا تىكىسى « تەمپە » بوغازى مەخلىدە اولوب محلى عالملىرچە ، كچىدەن
كچىن مەھم تجارت يولى قونترول اچقون على طرفىدن تاسىس ويا ھامايە ايدىلن باشقە بىر
بكتاشى تىكىسى اولمىق اوزرە كوسترىلەكەدە [۲] . بوغىز ، ھەنەقادار ، ظن ايدىرم ،
نەقىبىدىلر طرفىدن بىنمەنمەكە ايسەدە « بابا » كەلىسى دىھا زىادە بىر بكتاشى غىزىنى ارانە
ايدىر . ھىس بابانىڭ ايسە مەروف بكتاشى تىپىدە بىر جەھاد ارى اولمىق اوزرە كوسترىلدىكى
آ كلاشيلور . دىكر جەھتەن دادوھل Dodwell ك رەسمى (۱۸۰۵) دە تىكىنى بىر جامع
ومنارە ايلە بىرلەكە كوسترىمەكەدە . ھالبۇكە منارە بكتاشى تىكىلەرىنىڭ مەروف بىر خىسۋىتى
دىكىلەر . ادوارد لىر E. Lear « اللنجى سەنەلدە بورادە ايفاي وظيفە ايدىن درويشلىرى
« چاك سىرپوشلو » اولمىق اوزرە تەرىف ايدىيور كە بو اوزمان اورايى اشغال ايدىنلر ك مولوى
اولدقلىرىنە دلالت ايدىر . مەلۇمدىر كە بكتاشيلرك سقۇطى تارىخى اولان (۱۸۲۶) دە بونلرك
اىكنىچى محمود نەزەندە نەفۇزلى آرتەمدە ايدى [۳] .

بوتون بوتكىلەرك على طرفىدن سىياسى مەقسەدلىرە استەمال ايدىلىش اولدىنى وىرلىرىنىڭ
بومەقسەدە مەھم جادەلر اوزرىدە ويا ياقىنىدە انتخاب ايدىلىش بولۇندقلىرى سويلەنىور . غلىنىڭ
طرىقتە اولان سىياسى مەنسەب وارتباطى باشقە بىرەدە تەدقىق ايدىلىشدر [۴] . تساليا ھقندە
محلى اجرا آتنىڭ شەھەرلى زامەندە تاسىس ايدىلىش بولۇنان تىكىلەردىر .

(۴) تەھالە Trikkale دە لىق Leake بالذات على طرفىدن انشا ايتدىرىلىش بويۇك

[۱] تىكى ۹ مايسەدە تۈرك ارکان حەرىيە سەنىڭ قارار ھامى ايدى (With the Turkish ، Bigham)

، ۹۲ . Army in Thessaly

[۲] Dodwell ، Views in Greece ، ii ، ۷۱ (باقىكز . Tour ، ii ، ۱۰۷) ،

، Urquhart ، Spirit of the East ، i ، ۲۷ ؛ Lear ، Albania ، ۳۹۶ ؛ Chirol ،

، Twixt Greek and Turk ، ۱۱۶

[۳] XIX. B. S. A ، ۲۱۶ ومابعدى .

[۴] XX. B. S. A ، ۱۱۳ ومابعدى ، كذا آشاغىيە (آپرە) . باقىكز .

ومعمور برتكيه بولمىشدر [۱].

آگيا agia (جوارنده) . — ۱۸۰۹ دە على پاشا طرفندن آيا (مفيسا) نك اوچ ميل شىمال غربىندە آيدىنلىدە انشا ايتدىرىلمىش بربكتاشى تكيه سنى « لىق » ذكر ايتىمىدەدر [۲]. بوراسى پوقويل Pouqueville طرفندن ذكر ايدىلن « عليقولى » تكيه سنىك عىنى اولدىنى ظن ايدىلەبىلىر .

يکشهر Larissa دە « قرق عزىزلر » كە، بونلرك مزارلرى وقتىلە ، شىمدى خراب اولمىش اولان ، « قرقلر » جامىغىدە كورونمىكدە وبكتاشىلر طرفندن كىندىلرىنە نىسبەت ايدىلمىكدە ايدى [۳].

۶ . كرىد

كرىد بكتاشىلرى شىمدى آدانك باشلىغە اوچ بويوك شىرىنە قندىيە ، رىسمووحانىيە داغىلمىشدر . اولجە قندىيەنك ايكى ساعىت جنوبىندە كاڭن « آيا ولاسيوس » كويندەدە بر تكيه واردى .

حانىيەدە بكتاشىلەكە منسوب برزاتىدن بو طرىقتاربابىنك ۱۸۹۷ اغتشاشىندىن اول بو اوچ شىردەكى قوتلرى حقىندە احصائى معلومات ايدىندىم . او اغتشاشىدىن سوكرە مسلمان كرىدلىلرك برچوڭى آناطولى ، طربلس وسائر آق دە كىز آدالرىنە عظيم بر مقدار دى ھىجرت ايتىمىشدر .

[۱] N. Greece ، IV . « ۲۸۴ » اخيراً على پاشا ترحالەيى اسكى بكتاشى تكيه سنىك يعنى دوريشلر قوللەڭنىك یرینه يکيسى انشا ايتدىرمك صورتىلە تزیین ایلەمىشدر . پاشا تکیه یه دها زیاده میدان وهوا ویرمک مقصدیلە برصاقم اسكى بنالری اورتادن قالدیرمقلە اکتفا ایتەمش ، بلسکە بوکا خانلر ، دکانلر وأولرك ایرادلرینی وقف اوله رق تمليك و له تهئوس Letheus قیلرندەكى تارلالری دە علاوه ایلەمىشدر . شىمدى بورادە اللى قادار مسلمان کشیش موجود اولوب باشلرندە بررئیس ویا شیخلىرى واردر . بوذاک حرمى يانیلدر . اوطوردینی یر وکییدیكى البسلر برپاشانکککندن فرقلی دکیلدر . کندی خصوصى دائرلرندن ماعدا درویشلرک دە راحت اقامتگاهلری ویابانجی « مسافر » لرك قبولی ایچون هر نوع ترتیبات ولوازملى واردر »

[۲] N. Greece ، IV . ۴۱۳ « شىمدى آيدىنلىدە على پاشا سودىكى بكتاشىلرايچون يکى بر تكيه انشا ايتدىرمىكدەدر . »

[۳] Voyage de la Grèce ، iii ، ۳۸۴ . . . « عليقولى » تورک قلعه سى كە ، بورانك تكيه سى تساليانك اك زنكىن برتكيه سى اولوب بكتاشى طرىقتىنك مركزىدر « شىخلىرى « احمد » پوقويلك طانىدقلىرىدن ايدى .

بو حرکت آشاغىدەكى اىستاتىستىقىدە كۈرۈلەيلىر . فقط قىمتلىرى لايىق اولدىغى نىسبەتدە تەقدىر ايدىللىدۇر .

قندىيە	۱۸۹۷ دىن اول	حالا
۵۰۰۰	۵۰۰	قادر
۳۰۰۰	۱۰۰۰	
۲۰۰	۷۰	

قندىيە جەنۇبىدەكى مەنطقە مەسلمانلار كۆتۈلى بولۇندىغى بىر ايدى . مەسلمان كرىدىلار كىر قاق كرىدىلى اولوب تور ك فتوحات دورۇدن بىر خرىستىيانلىقدىن مەسلمانلار كىر مەش ىرلى غەنىرلىرىنى تەمىل ايتدۇلارنى سۈيەلەمكە پەك دە لزوم اولماسە كىر كىر . آدانك مەركىزى ومەم بىر شەر اولان حانىدە بكتاشيلرك عددىنك آزلغى بورادە مولۇيلرك قوتلى اولماسى و عىنى زماندە بىنغازىدەكى ھالكوتى دن بورايە آقەن ايدىن طرابىلى خەلق ، رفاعىلرك بولۇنماسى ايلە ايشاح ايدىلەككەدۇر .

قندىيە . — تەكىيە شەرك اوچ چارىك سەعت جەنۇبىدەكى آنا يول اوزرۇندە Knossos موقىي ايلە فورەتسا Fortezza كويى آراسىندە كائىدى [۱] . قندىيەنك سقۇطى تارىخى اولان (۱۶۶۹) دن اول « خراسانلى عالى ددە » نامىلە مشهور و بورادە مدفون بولۇنان بىر عزىز طرفىدن ۱۶۵۰ دە [۲] تأسىس ايدىلشۇر . « خەلفە » نامىنى طاشىيان بوكونكى محترم شەيخ قولۇنيالى بىر آرنائۇددىر و مجرۇددىر . سلفى مەأھلدى ، و وفاتىدە ىرىنە بىر مجرۇد كچىرىلەسى تەكىيە اىچون دىھا مەنسەب اولاجىنى دوشونۇلشۇدى . اون ايكى قادر درویش واردىر كە ، بونلرك چوغى آرنائۇد اولسەلر كىر كىر . تەكىيە كوزەل بىر ايرادە و اى بىر ادرەيە مال ك كورونويۇر .

قندىيەنك يىكى قاپسىنك خارجەندە « رزق بابا » نك مزارى واردىر كە (لوحە XIII ، ۲) باشلىغى اوزرۇندە بكتاشى عزىزلىرىنە مخصوص « تاج » ايلە تەمىز ايدىر . خەطىرەسىنك

[۱] P. S. Bibl. Arch. ، Hall ، ۱۹۱۳ ، ۱۴۷ و مابعدى ولوحە ۳۹ دە بوتەكىيەنى ، ميدانك بىر فوطوغرافىيەلە بىرلەكە ، تەرىف ايلەمكە ؛ Spratt ايسە Crete ، ۸۰ دە ذكىر ايلەمكەدۇر .

[۲] قندىيەدە بكتاشىلەكە مەنسۇب عالم بىر ذات بكا بونك وثىقەلەلە اثبات ايدىلەبىلەجىنى تەمىن ايلەمەشۇر . قندىيەنك اوزون محاصەرسى ائناسەندە تور كىرك قاراكاهى فورەتەچادە ايدى .

ايچرىسندەكى آغاچە ايليشدىرىلمش بىرىغىن بىز پارچەلرندىن حىكم ايدىلك ايحاب ايدرسە خلق نۇزىندە چوق معتبر برشفاعتىچى ايدى . مزار يانندە انشا ايدىلمش اوفاق برقولوبە معاشىن تىربەدارك قبرىدركە، صاحى اولان عزيزك يانندە بولونور.

رسمودەكى تىكىە ايسە « حسن بابا » نك قبرىنى حاويدىر . حانىدە ، بكتاشيلرك هجرتى دولابىسە ، شىمدى هيچ برتكىە يوقدر [۱] . « مصطفى غازى » اسمندە برجهاد ارى شىرك طيش كنارندە آچىق برتربە آلتندە مدفوندىر ؛ باشلىغىنك اوزرىندە طرىقتك علامتى اولان « تاج » واردىر . بو تربە ۲۲ مائىس كۈنى طرابلسىلير طرفىندىن قالا بالقە زيارت ايدىلىمكدەدر .

د . اُپىر (شىكل ۳)

بوقطەدە بكتاشىلك ۴۰ نچى عرض درجەسى جنوبىندە پك اساسلى برصورتدە كوك طوتامامش كورونويور . على پاشانك حمایه كارلغە رغماً [۲] بكتاشيلير قطعەنك مركزى اولان « يانیه » دە هيچ برتكىەلرى اولمادىغى قبول ايتىمكدەدرلر . بورادە براقش اولدقلىرى يكانە اثر ، على زمانلرىنە منسوب برولى اولان « حسن شرف بابا » نك مزارىلە بالذات علىنك قبرىدر ، كە بونك ستونك باشلىغىندە منتظم بر بكتاشىلك علامتى اولان تاج واردىر [۳] . « يانیه » ایلە « مچووه » آراسىندەكى يول اوزرىندە اولجە موجود اولان برتكىە شىمدى خالیدىر ؛ بوراسنى على پاشانك تسالىايە كىدن مەهم كچىدى مراقبە آلتىندە بولوندىرمق ايچون تاسىس ايتدىكى « سوق الجیشى » بر نقطە اولارق تلقى ایدە بىلىرىز [۴] .

دىكر جەتدە ۴۰ درجەنك عرضك شىمالندە ، بالقان حربى صوكنندەكى اغتشاشلرە قادار اون دو قوزنجى عصر بكتاشىلكىنك اك قوتلى بر مستحكم موقعى واردىر ويا واردى .

[۱] بورانك اسكىدن موظف اولان شىخى بنغازىيە التجا ايتىش اولان كرىدىلى بكتاشيلير طرفىندىن كلوب كندىلرىنە شىخلك ايتىمەسى ايچون دعوت ايدىلىشىدى . فقط اورادە بر تىكىە تاسىس ایدە مەدن وفات ايتدى ؛ اساساً بوكىفیت بر آزودە مشكل اولمايدى . چونكە اورالردە رفاعى وسنومى طرىقلىرى فائق بولونمكدەدر .

[۲] XX. B. S. A ، ۲۱۶ وما بعدى .

[۳] بو Walsh ، Constantinople and the Seven Churches ندمكى مزارك رسمندە .

كوستىرلىش واولدقە اولغون ياشدە بر اُپىرلى طرفىندىن علىنك طرىقتلە اولان نسبتى اثبات ايچون ذكر ايدىلمش ورسى كورور كورمى خاطر لاشدردىر . مزارك باشلىغى يىرنە شىمدى آغاچدىن برستون اقامە ايدىلىشىدردىر . [۴] يوقارىدەكى « تساليا » قىسمە باقىكىز .

شېمىدى يونانىستانك شىمالى ئاپىر ولايتىلە آرنائۇد پرنسلىكى آراسىندەكى صىنى حدودايله ايىكى پارچە يە بولۇنمىشدر. بوحوالى يە (طوسقەلق) ە منسوب بكتاشيلر مسلمان اھالىنىك اوندە دوقوزىنى مذهبداشلىرىنىك تشكىل ايتىدىكى، شىمالدەكى كەغالىردە ايسە بالعكس بونك اوندە بر نىسبتندە اولدىغى سويلەمشلردر .

ئاپىردەكى بكتاشيلىكك تارىخى حقندە ياپدىغ تحقيقات بكا شو اساسى واقىلەرى تىيىت امكانى بخش ايتىمىشدر . (۱) بكتاشيلىكك بورايە دخولى نىسبە مؤخر بر تارىخىدەدر . (۲) بورادە صاغلەم كوك طوماسى كىيىتى باشلىجە طريقتك ، اعضاسىندن اولان على پاشانىك (۱۷۵۹ - ۱۸۲۲) تاثيرىنە عطف اولونە بىلير [۱] . طوسقەلر كىرىيەدەكى تىكىيى [۲] ملىكتلىرىنىك اسكى مؤسسەسى عدايدىرلر، حالبو كە كىرىيە جغرافى نقتەدن ما كدونىايە طائىدر. بو تىكىيەنىك تارىخى بىللى دىكلدر، وروم ايليدەكى سائر يرلردە اولدىغى كى، بورادە مدفون عزيز تورك فتوحاتى دورىنە منسوب كوسترىلمىكەدەدر . شىخىيىتە تاماماً فوق البشر در . دىكر طرفدن داغلرك آرنائۇدلىق جەمئىندە عزيزلرك حياتلىرىنىك تارىخى معلومدر، ومؤخردر. بونلر كىيىكارىنىك موضوع بولوندىغى تىكىيەلرك مؤسسەلىرى اولمقەدن باشقە بر ادعا بىسلە مزىلر . اسكىلىك نقتە نظرەدن ار كىرىدەكى تىكىيەلر على پاشانىك كىلردن داھا اسكى اولدقلىرىنى ادعا ايدىرلر ؛ فقط بونى اثبات ايدەجك ھىچ بىر دىللىل كىيرە ميورلر . كورىجە غىروپى ، قونجە فراشەرىدەكى اھمىيىتى تىكىيە وداھا يىمىزلىرىنىك على پاشا زمانىندەكى مؤسسەلر اولدىغى آچىقجە سويلەندىكى كىيى دھا باشقەلىرىدە چوق دھا صوكرانى بر تارىخىە اضافە اولونمىكەدەدرلر .

پك آز استىئالارلە ، آرنائۇدلىق تىكىيەلرندە مدفون بولونان عزيزلرك دىنى اھمىيىتىلىرى اوقادار بويوك دىكلدر ، بالعكس حياتدەكى شىخلىرى داھا فضلە حرمت واعتبار كورمىكەدەدر. براجنىيە اويلە كورونويوركە، آرنائۇد مزاجى بكتاشيلىكە دىنى خرافوى طرفدن زيادە اجتماعى تشكىلات طرفى غالب برشكىل وىرمىشدر . بو كىيىت تىكىيەلرك ظواھرىلەدە تا كد ايتىمىكەدەدر . بوتون بو قىطعەدەكى بكتاشى تىكىيەلرىنىك مەيىن بر علامىلىرى وقطى بر پىلانلىرى يوقدر . عمومىيىتە سادە صاغلەم اولارق ائى قىر اولرى طرىزندە انشا ايدىلشلىردر . ھىپسىدە

[۱] بوفىكر چوق دھا اول غىمەنىك شھادىتە مستنداً ايلەرى سورولمىشدر. غىمەنىيە بو خىصوصەدە صاغلەم بر رەھبەر دىكلدر. چونكە على كىيى بر آدامك سىياسى خىلقك مەكرەمەندە كىنىش برىر اشغال ايدىر و كەندىسەنە عائد اولمايان بر چوق شىلىرى اوزرىنە جلب ايدىر .

[۲] يوقارىدە «ما كدونىا» يە باقىمىز

كۈيلرك طيشارلارندە ونادرا بويوك شەرلرك جوارلارندە كاڭ بولونمقده درلر . عزيزلرك مزارلرى پك سادە تربلر داخلىندە در و دىنلىدىكەنە نظراً صحى سببلرە بناء اساسلى بنالرى بر آز اوزاقده بولونورلر .

بكتاشىلىكك آرنائۇدلقده كوكلەشدىكى تاريخك فرانسىزاختلالى دورىنك - ممىزەسى اولمق اوزرە بورادە هيچ اولمازسە نظرى برصورتدە اولسون ، بوتون « انسانرك قارداشلىقى » وعملە نسبتاً دىن نصوص واشكالك اهمىتسىزلىكى كى برطاقم لىبەرال دوشونجهلرە دها فضله قيمت ويرىلكە باشلانمىشدر . بوايكى فكر وبردريجە قدار بوكا تابع اولان زهدى تلقيلر هردورىشانه دوشونجهده مكى برطرزده موجوددر . فقط بونلر يكيچريلرى فتوحات كونلرندە حركتە سوق ايدن اسلامك قىليجە نشرى كى ، ايلك بكتاشى عزيزلرندە فوق البشردين قهرمانلرى كورن تلقينك ارأه ايتىدىكى خشين مفكوره ايله تضادتشكيل ايتمكده در .

سلطان محمودك (۱۸۲۶ دەكى) تشكىلاتى آرنائۇدبكتاشىلرینه اوقادار مؤثر اولمامشدر؛ چونكە بوحركت آرنائۇدلقده اوقادار كندىنى كوسترمەمشدى ، عىتى زمانده آرنائۇدلق كنىش ومنيع برقطعه ايدى . وبوراسى هرحالده تعقيب ايدىلنلردن اصلى آرنائۇد اولان بكتاشىلر ايچون برالتجا كاه تشكيل ايدىيوردى .

جنوبى آرنائۇدلقده بكتاشىلىكك رقابت ايدن يكانە طريقلە (لسقوويكدهكى) « سەدىه » طريقتى ايله « خلوتيه » در . بوندن نشأت ايتىش اولان ، « حياتيه » [۱] ناميله معروف ايكنجى برشعبەنك « تپەلن » (يانمشدر) ، لسقوويك (يانمشدر) ، كوريجە (خراب اولمشدر) ويغليشتا ، چانكەرى ، پروكە واوخريده مؤسسلىرى واردر ويا واردى . خلوتى - حياتيلرك آرنائۇدلقە بكتاشىلردن صوكرا كلىش اولدقلىرى سويلەنر ، فقط لسقودىكرەكى خراب اولمش تكيەلرينك بويوك قاپوسى اوزرندە موجود (۱۲۱۱ = ۷ - ۱۶۹۶) تاريخى بونلرك اوقادار صوكرادن بورالره كيرمش اولمادقلىنى اثبات ايتمكده در .

سلطان عبدالمجيدك (۱۸۳۹ - ۱۸۶۱) يالكنز بكتاشىلرى تشكىلدن احتراز ايتىش

[۱] بو طريقت ويا طريقت شعبەسى حقندە مطبوع منبعلرە قىدلر بولا بىليورم . بونلرك پىرى حسن بصرى اولدىنى سويلەنور . فقط بونلرك « ريقو » نك (Present State ۶۱) دە اهل سنت اولان خلوتيلرە نظراً خريستيان تلقياتى قبول ايدن برزندىق طريقتى اولمق اوزرە كوستردىكى Hayetti ايله عىنى شى اولمالرى مستبعددر .

دكل، بلكه بونلره دوقونولماسی ایچین امرلر ویرمش اولدیغی سویله نیور [۱]. عبدالحمیدك ایسه بونلردن شبه‌لندیکی ظن ایدیلیر. حتی بونك ایچین آرناتودلغه برخصوصی مأمور کوندرهرك بوزندقلغك ساحه‌سنى وتکیه‌لرك عددیغی تحقق ایتدیرمش اولدیغی، فقط بونك نتیجه‌سنده تنکیله متعلق هیچ برفعلی تدابیر ظهور ایتدیکی سویله نمکده در. احتمالکه بوبابده کی شبه‌لری، جنوبی آرناتودلغك یونانستانه ترکی موضوع بحث و مناقشه اولدیغی ۸۲-۱۸۸۰ تاریخنده کی ملی حرکتیه بکتاشیلرکده اشتراك ایتمش اولدیغی اساسنه مستنددر. اوصیراده جنوبی آرناتودلق ظاهرأ تورکیانك تهدیدایدیلن ولایتلرینی قورتارمق، حقیقتده ایسه مستقل بر آرناتودلق دولتی تأسیسنه چالیشمق مقصدیله «عبدلک فراشهری» اداره‌سنده قیام ایتشلردی.

بکتاشی طریقتنك بالقان حربندن صوکره ظهور ایدن اغتشاشلر صیراسنده کی ضایعاتی چوق بویوک اولدی. برچوق تکیه‌لر یاقیلهرق خک‌ایله یکسان ایدیلش و قالابلرك برچوغنك بوتون منقولاتی آپیرلی غیر منتظم عسکرلر طرفندن یاغما ایدیلشدی. بونك ایچین اوکه سورولن رسمی سبب ۱) طریقتك ملی آرناتود (بناءً علیه یونان علیهنده کی) حرکتیه مدخلدار بولوندیغی، ۲) وبعض تکیه‌لرك یالکیز «چته» لر دکیل، عدلیه آلندن قورتولش فراریلرده (بویکی صنف مجرملر تماماً تداخل ایتکده در.) یاتاقلق ایدهرک مغصوب اشیایی بونلره برلکده تقسیم ایتهلری ایدی. بونلره قارشى بکتاشیلر احتمالکه، قان ولسانلری دولایسیله آرناتود دعواسنك طبیعی متفقلری اولدیغی وشخصه باقیلمقسزین هرکسه قارشى مسافرپرورلکك طریقت قواعدندن بولوندیغی یولنده جواب ویرمش اولاجقلردر. مع‌مافیه آشکاردرکه بویله برقطعه‌ده، ایچنده کی آداملرك ماهیتی نه اولورسه اولسون ساده‌جه تکیه‌لرك معموریتی چته رئیس‌لرینك طمع‌لرینی جلب ایتمش اولماسی کافیدر. فی‌الحقیقه برچوق درویشلرك مفروض خزینه‌لرینك زرده اولدقلرینی افشا ایتك ایسته‌مدکلى ویا ایده‌مدکلى ایچین تلف اولدقلری سویله نمکده در.

شو آشاغیده کی فهرست بالقان حربندن اول‌آپیرده بولونان تکیه‌لره عائددر. تکیه‌لری اولان کویلر منسوب بولندقلری قصبه‌لره برلکده غروپلره داخل اولشدر. بولایتلرك

[۱] آراوانتینوس (Χρονολογία της 'Ηπείρου) (۱۸۵۷)، ii، ۱۸ ده‌کندی

زماننده کی ارکری اهالیسنك چوغی «آچیقدن آچیغه» بکتاشی اولدیغی، شبه‌سز حیرتله، قید ایتکده در.

خریطه‌لری هنوز پك قصورلو اولدینی ایچون بونلرك مركزلره نظر آ مسافه ویا استقامتلىرى آنجق ممكن اولدینی یرلرده کوستریلشدر .

ارکری . — بكتاشيلكك بوراده « ۱۵۰ سنه قادار اول » کلوب كوك صالدينی روايت ايدیلکده در . علی پاشا همشیره سنی بوراده قدرتلى بر محلى بکه تزويج ايتمش اولماسی دولایسیله تأثيری قوتلى اولمشدر [۱] . باشلیجه وشیمدی یکانه باقى قالمش اولان تکیه « حاجی سلیمان بابا » تکیه سیدرکه شهر جوارنده اوافق منفرد بر تپه اوزرنده لطیف بروضیتده کاشدر (لوحه ، XIII ، ۱) . حربدن اول بوراده یکریمی درویش اوطوروردی؛ شیمدی یالکیز اون کشیدر ، بونلردن برچوغی ده آرناتودلق وسائر یرلرده خراب ایدیلش اولان تکیه لردن قاجوب بورایه ککشلردر . تکیه لرك تاريخی ۷۰ سنه اولندن اوتیه کوتوروله میور . اولمش شیخلرك مزارلرینی حاوی دورت تره آنجاق ۳ - ۱۸۶۲ تاریخلرنددر ؛ فقط منقبه یه کوره ارکری ، نه قادار اولدینی بللی اولمایان اسکی بر زمانده « حسن بابا » [۲] و « مصطفى بابا » اسمنده کی بكتاشی عزیزلری طرفندن زیارت ایدیلش اولوب ایکنجیسی بوراده مدفوندر . ارکری ده دها اول دها ایکی بكتاشی مؤسسەسی واردی که منسوب بولندقلری عزیزلرك اسمنه اضافه « علی بابا » و « زين العابدين بابا » تکیه لری دیه آ کیلیردی . بونلردن برنجیسی نفس شهرده ایدی ؛ ایکنجیسی ایسه بونکله « حاجی سلیمان بابا » تکیه سی آراسنده ایدی .

ارکری جوارلرنده (دورت ساعت جنوب شرقیده) نیراوشته ده ، تأسیسی مؤخر اولان ، بر تکیه موجوددر .

علینک دوغدینی یر اولان تپه لن (تپه دلن) ده هیچ بر زمان بر بكتاشی تکیه سی بولونمامشدر ؛ حالبوکه بو قضانک کویلرنده حربدن اوللرینه قادار بر چوق تکیه لر واردی که شونلردی :

دوقا (یاریم ساعت)

نورانه عزیز « علی بابا »

ولی کوی (یاریم ساعت)

مالیا (بر ساعت) ، تکیه نك یتمش سنه لك اولدینی سویله نیور .

[۱] ليق، N. Greece ، i ، ۴۰ . [۲] یوقاری یه باقیکنز ، تسالیا .

قوشراھ (بر بوجوق ساعت) عزیزى « اسماعیل بابا » در . تکیه نك ۱۰۰ سنه اسكى اولدینی سویله نیور .

بوتون بو تکیه لر صوك اغتشاشلرده خراب اولمشدر . ليق Leak تپه لن نه رینی کچن « تره بوشیق » تپه سنك یاما جلری اوزرنده بر « تکیه ویادر ویشلر مناسه تری » قیدایدیور [۱]. وضعیتندن بكتاشی مؤسسەسى اولدینی استدلال ایدیلەبیلیر [۲].

اهالیسنك دورتده اوچی بكتاشی اولان سه مری ده بر تکیه واردر که ، اللى آلتش سنه لك اولدینی سویله نیور . شهر یوقاریسنده کی [۳] تپه نك یاما جی اوزرنده کائن اولوب « بكتاش بابا » نك مزارینی حاویدر . شیمدی (۱۹۱۵) تکیه ایچنده عسکرلر اسکان ایدیلیر ، درویشلر ایسه شهر داخلنه کیدوب یرله شمشلردر .

علی بوستیراھ . — بو جوارلرده « علی بابا » نك مزارینی حاوی بر تکیه سی واردی ، ۱۹۱۴ ده یانمشدی .

قونیتا . — بوقضا داخلنده الك اسكى تکیه اولدینی سویله نیور . « حیدر بابا » نك مزارینی حاویدر ، ۱۹۱۵ ده بر ضرره اوغرامامشدی [۴].

لسفوربك . — بومعمور تپه شهرینك نفوسنك قسم اعظمی بكتاشیدر [۵]. تام بونك طیشاریسنده قولونیا بولنك یوقاریسنده کی تپه اوزرنده در ، اوتوز بش سنه قدار اسكى اولدینی سویله نیور ؛ « عابدین بابا » نك قبرینی حاویدر . ایچنده یدی سکز درویش اوطوروردی . شیمدی تماماً خراب اولمشدر .

بایقه . — (جنوب) مه لچانلی بر ذات طرفندن تأسیس اولونمشدر [۶] ، شیمدی خراب اولمشدر . بوقضا داخلنده « یرە پسقا » ده بر زیارت یری واردر .

[۱] N. Greece ، ۳۱ [۲] یوقاری باقیکز ، ص ۱۱۱ .

[۳] بوتکیه بی Burden of the Balkans ، Miss Durham ، ۲۲۸ ده تعریف ایتمکده در .

[۴] قونچه ده (شوخالده ، احتمالە کوره بكتاشی درویشی) بر شیخك اوغلی ۱۸۱۴ ده خریستیان

اولدینی ایچون وراخوریده اشکنجه یه اوغراتیلمشدی (S. John the Neomartyr of Konitsa)

ترجه حالی ایچون Νέον Λειμωνάριον ، ۳۳۱ . باقیکز)

[۵] دورهام ، عینی اثر ، ۲۱۷ . حربدن صوکره حالی یرنده برچوق بكتاشیلر یانیه دن

فرار ایتشلردر .

[۶] آشاغیده ، ص ۱۱۹ .

فراشەرى . — بورادە حربىدن اول يكرمى قادار درويش طرفىدن اسكان ايدىلن و « شەيخ نصيبى » نك قبرىنى حاوى بويوك و اهميتلى بركىيە باردى . على پاشانك معاصرلىرىدىن اولان بوزىزىك چوق اعتبارى واردى ، حتى طوسقەلرك نذرلىرىدە بونك اسمى اللەكىكى يرينە استعمال ايتىدكلىرى سويلەنىور . اصل اسمى « محرم بابا » ايدى ، فقط حاجى بكتاش تىكىيەسىنى زيارتە كىتىدىكى زمان تىكىيەنك قاپوسى اوكا كىندى كىندىنە آچىلمىش و شەيخ بوندى بركرامت كورەرك « بوسىنك نصيبكدر » دىمىشدر . « نصيبى » ايله « شەيخ على » و « شەيخ صبىجى » على پاشانك پارلاق استقبالى اولدىن سويلەمىشلىرى وعدالتلە اجراى حكومت ايتىدىكى تەقدىردە كىندىسىنك دوچار اولاجىنى طاللى اخطار ايتىمىشلىرىدى . « نصيبى » نك مزارىنى حاوى فراشەرى تىكىيەسى ۱۹۱۴ دە يانوب خاك ايله يكسان اولمش ايدى . شىمىدى ايجرىسەنە يەنە بركاچ درويش كلوب اسكان ايتىمىكەدر .

قولونىا قىزاسىنك مرعالىق يايلاسىندە ، كە مركزى بالخاصە يارى خراب « ھەرسەقا » كويى ايدى ، شو آشاغىكى تىكىيەلر موجود اولوب ھېسى حربىدن بىرى خراب اولمىشدر .

قىرئورە . — (ھەرسەقانك ايكى ساعىت شەلىندە) « حسن بابا » نك مزارىنى حاويدىر .

كساراقا — « حاجى بابا » نك مزارىنى حاويدىر .

بارماسە — (ھەرسەقا جىنوبىندە) « بابا سلىمان » نك مزارىنى حاوى ، اوتوز بىش سەنە اسكى ؛ حربىدن اول دورى بىش درويشى واردى .

استارىيا — يكرمى بىش سەنە قادار اسكى .

كوريجە قىزاسىندە درى تىكىيە واردى :

مەلجانە بونلردن اك باشلىجەسى اولوب « موسخوپوليس » جادەسىنك يارىم ساعىت صاغىندە عىنى اسىمدەكى كويك يوقارىسىندە يوكسىك بركىمىندە كاتىندىر . تىكىيە روم قىياچىلىرى طرفىدىن ياغمايە اوغرايلىشىدى . فقط صاغلام وقوللايىشلى بىنلرە دوقونولماشىدى .

تاسىس تارىخى « يوز سىكىز سەنە اول » اولارق كوستريلىيور ، كە غالبامۇسىسى (حسين بابا) نك وفاتى تارىخىدىر ، بو ذات اوطورمە دائىرەلردىن اوزاقىدە ، سىكىز ضلعلى وضع بركىرەدە مدفوندىر . تىرەنك اولك اوداسى خىستەلر ايجون انزواكاه اولەرق قوللايىلمەقەدەدر .

مقامى اعتبارىلە بوتون اوتەكى شىخلرە تەقدىم ايدىن شىخى بىش درويش ايله بركىكە اقامت

ايتمكده در. بر جامع يعنى مسجد يوقدر. تربهلردن برينك اوك اوداسى ايجابنده بوخصوص ايجون قوللانيلىور .

طاتوررم كوچوك كورونديكنه نظر آيكي [۱] بر تكيه در ، كوريجه نك اوچ چاريك ساعت جنوبنده وعيني اسمده كي كويك بر قاچ دقيقه اوته سنده در. قيام صيراسنده تكيه نك ياغما ايدليكي زماندن برى هيچ برشيخ تعين اولونماشدر، ايجنده بر درويش اوطورويوردى. نوراه كوريجه نك ياريم ساعت جنوبيسنده ، كوچوك بر مؤسسده در ؛ ملچانه ملحقدر و شيخي يوقدر . بوراده مدفون عزيز « على بابا » در .

ماكدونيا ايله آپير آراسنده كي ارتباط نقطه سنى خوچ Khouth تكيه سى تشكيل ايدر كه ويغليشتانك ياريم ساعت اوته سنده ، كوريجه دن كسريه يه كيدن يول اوزرنده در . تكيه عيني اسمده كي كويك داخنده در . آدى مجهول دوقوز عزيزك مزارلرني حاوى بر قريه سى واردر . بونلرك ، معتاد وجهله ، چوق (فقط نه قدار اولدينى بليرسز) اسكي بر زماندن قالمه اولدقلى سويله نير. كسريه ده برشيخ بكا خوچ تكيه سنك ۱۸۲۶ تنكيلندن صوكرا « ابراهيم بابا » اسمنده برى طرفدن تأسيس ايديلش اولدينى سويله مشدر . باش شيخي « حافظ بابا » بوندن سكرسنه اول وفات ايتمشدر . خوچده شيمدى برشيخ وايكي درويش اسكان ايتمكده در . اپريلر طرفدن ياغما ايديلش ، فقط احراق اولونماشدى .

X . آرنائودلق

بوكونيكي آرنائود پرهنسلكنده باشليجه بكتاشيلك منطقه سى جنوبده كي « مالا قاسترا » در. ده ا يوقاريلرده بكتاشيلك كه غالك قوتلى « سنى » فكرلرى وبالنتيجه مخالفتلرى دولاييسيله داغينيق بر حالده در . مالا قاسترا وويوسا (Aoüs) نهري ايله برات (Lioumi Beratit) آراسنده كاڻ بر طوسقه منطقه سيدر ؛ بورانك بكتاشيلكي تپه له نككينك دوامى اولوب تماماً صنعى بر حدودله آيريلمشدر .

حربدن اول مالا قاسترا ده موجود متعدد بكتاشي تكيه لرى شيمدى خالى و خراب بر

[۱] كوريجه نك بواوچ تكيه سنك هپسنگ ده عيني زمانده تأسيس ايديلش اولدقلىنى ملچانده بريسى سويله مشدر . كاتورومده ايسه صوكنجينك اوتوز بش سنه لك اولدينى سويله مشدر ، بوسوك تاريخ هر حالده اوقادار اسكي اولمايان بنالر حقنده دوغرو اولسه كر كدر .

حالىدەدر؛ آپىرلى خرىستىيان غىرىمتىظم عىسكىرلىرىنىڭ ئالدىن قورتۇلغانلاردا خىرا تىرانلى اسعد پاشانىڭ كەڭا طرفدارلىرى طرفىدىن تخرىب ايدىلىشدر [۱]. بو منطقهنىڭ بكتاشىلىكى قبول ايدىشنىڭ تارىخى بللى دكىلدر؛ هرشى بونىڭ نىسبە مؤخر اولدىغى كوسترمكده در دىنيله بىلەر، حتى روم آرنائۇدلغندە كندەن دە مؤخردر . بكاك اسكى تىكىلەر اولق اوزره « غلاوا » ، « قابانى » تىكىلەرى ذ كر ايدىلىش وتارىخلىرى صىراسىلە « يوز » و « اوتوز بش » سەنە ارل اولق اوزره كوسترىلىشدر . پروپاگاندىنىڭ ابتدالىنىڭ على پاشا زمانە قادارچىقمەسى چوق مىتىلدر ، چونكى طرىقتىڭ بر آرز دها شەلە (مثلاً قروىادە) اونىڭ زمانەدە ىرلەشدىكىنى و بعض بكتاشىلرك على پاشانىڭ معاصرلىرىدىن براتلى عمر وىرىونى ايلە اولونىالى محمود بك اسمندە برىنىڭ بوحر كىتەداخل بولوندىقلىرىنى ادعا ايتدىكلىرىنى بىلىورز [۲]. بكتاشىلىك اىزلىرى كرك اولونىا و كرك براندە موجوددر ، فقط نە عمر ، نەدە على پاشا كى خلق تواترىنىڭ بوتوك وقوعاتى بىلا تفرىق كندىسەنە اضافە ايدەجكى بويوك سىمالر دكىلدر .

مالاقاسترا منطقه سەندە شو آشاغىدە كى تىكىلەر موجود ايدى ايسەدە بونلرك بعضىلرىنىڭ خرىطەدە ىرلىرىنى كوسترمىورم :

غەلوا

مەلانى

راپىيا

آرانىئاسى

قراسى ، بورادە مدفون عزىزلر « محرم بابا » در .

دوقاسى

ىربىتە بوراسنىڭ مەم برتكىە اولدىنى سويلەنىور .

دروبىە

بويىزى بورادە كى اوچ تىكىە آپىرلىلر طرفىدىن ياقىلىمىشدر .

قابانى

[۱] اسعد مىمىنىڭ قاتلىنىڭ طورونىڭ اوغلىدر .

[۲] دوگران Degrand بونلرلە معاصر قوايەلى ابراهيم بك اسمندە برىنىدە بو طرىقتە منسوب اولق اوزره كوسترمكدهدر .

غرمە مانار

قۇمارى

عثمانە زەزا

ماربىتسا

غرمە نىتسا

بانارىت، يىكى برتكىيە در.

« شەنت مراينى » يەنى « أوليا یری » كە بواسم صارى صالتىغلك بورايى زيارت ايتدىكى
حقنەدە كى منقبەيە مستنددر .

آلونيادە پاچ Patsh بكتاشى عزىزلرندىن « قوسوم بابا [۱] نك مزارينى وھەقاليدە
بكتاشى تاجلرينى حاوى قىرلرك بولوندىغى بر مزارستانى قيد ايتمكەدە در [۲] .
مالاقاسترا منطقەسى خارچندە صوك زمانلرە قادار بكتاشى تكيەلرى موجوددر ويا
موجوددى. يرلرى دە جنوبى آرنائۇدلقدە برات دە ، وبونك شرقندە دە وول اوزرندە كى
دريزادە و نوموربىتسا [۳] دە جنوبندە زەپىل دە وشمالە ماتى منبعلرندە مارتە سەدە ايدى.
سويەلە ديكىمىز وھەلە، مسلمان اھالىسنك اكثريتى سنى اولان شمالى آرنائۇدلقدە ايسە
شو يرلردە تكيەلر موجوددر:

ايدىلش . — بورادە مدفون بولونان و « مصطفى بابا » طرفندىن تاسيس ايدىلش
اولان تكيە صوك زمانلردە كەغالر طرفندىن تخرىب ايدىلشدى .

دبرە . — بورادە كى تكيە نك دە كەغالر طرفندىن تخرىب ايدىلش اولدىغى سويەلە نيور .
« دوغران » ك صارى صالتيق منقبەسى حقنەدە كى ايضاحاتندىن « دراج » و « شياخ » دەدە
بكتاشى زيارتكاھلرى اولدىغى استدلال ايدىلە بيلير [۴] . عىنى مؤلف تيران اھالىسنك دە
اكثريتە بكتاشى ورفاعى طريقەلرە منسوب بولوندىقلىغى سويەلە مكدە در [۵] .

قروبا . — بوقصبە نك اھالىسنك ھان تماماً بكتاشى اولدىغى ظن ايدىلە بيلير . بورانك
بكتاشى زيارتكاھى اولمق اعتباريلە فوق العادە اهميتى دوغرانك قصبە داخل واطرافندە، موجود

[۱] برات ، II . [۲] عىنى ير ، ۱۱۸

[۳] بوقضادە « نومور » تپە سندنە بر بكتاشى (؟) عبادتى حقنەدە باقىكز؛ Bull. R.S. Soc. Baldacci

Geog. (روما) ۱۹۱۵ ، ۹۷۸ [۴] Haute Albanie ، ۲۴۰ [۵] عىنى اثر ، ۱۹۴ .

عنعنە يە كۈرە، ۳۶۶ غەزىز مزارلرى حقنەدە وىردىكى مەراقلى مەلۇمات ايله ثابتدر [۱]. بكتاشىلىك بورايە اون سىكزىنجى عصر صوكلرىنە دوغرى، على پاشانىك آدملىرىدن « شىخ مىمى » طرفندىن ادخال ايدىلىش اولدىغى ظن ايدىلە بىلىر، كە بوذات ۱۸۰۷ دە قروىادە برتكيە تاسىس واولا يانىەلى على پاشانىك خصمى اولان قومشو اشقودرە پاشاسنە قارشى [۲] محلى بىكلىرىدن قاپلان پاشا طوپدانى ايله آل برلىكى اولمشدى. بالاخرە بكتاشى شىخى، احتمال كە قاپلان پاشا كندىسنە اشقودرە پاشاسى طرفندىن ساتىن آلنش اولدىغى سويلەدىكى ويا بىلكەدە كندىسى قاپلان پاشانىك على پاشايە وبكتاشىلىكە قارشى عىنى صورتلە صداقتىزلىغىدىن شەبەلىدىكى ايچون قاپلان پاشا ايله رابطةسنى قطع ايتمشدر؛ بونك اوزرىنە قاپلان قروىادن چىقمەسنى مىمى يە امر ايتش، شىخەدە بوندىن انتقام آلمق ايچون پاشاي قتلە تصدى ايتش ايسەدە بوتشبت كندى حياتى بهاسنە موفىقتىزلىكە نتيجهلە نمشدر. فقط قروىادە افكار عمومىە اوقادار قوتلە مىمى نك لەندە ايدى كە، طوپدانى عائلەسى اورادە دها فضله قالا مايارق تيرانە نقل ايتمشدر [۳]. كوردىكمز وجهلە طوپدانى عائلەسنىك بكتاشىلرلە قاوغاسى بو كونسكى مثلى اسعد پاشا طرفندىن ادامە ايدىلىكەدەدر.

قرويا بكتاشى غەزىزلىرىدن صارى صالتىغىك سر كذشتلرلە علاقه دار يىرلردن بريدر [۴]. مالك اولدىغى ايكي تكيەدن برىسى (مالى قروش) بو غەزىزك؛ ايكنجىسى (شەردن) بر بوچوق ساعت مسافەدە (فوش قروش) ايسە «على بابا» نك مزارىنى حاويدر؛ بو صوكنجىسىنى ايپىن Ippen تفصیلاً تعريف ایدیور [۵]. اشقودرەدن بكتاشىلر على پاشا زمانندە سياسى سىبىلر دولایىسىلە نفى ايدىلىشلر وبر دها بورادە كوك طوتدوراماشلردر.

[۱] عىنى اثر، ۲۱ ومابعدى Ippen، Scutari، ۷۱ ومابعدى، Wiss. Mitth. aus Bosnien، vii، ۶۰.

[۲] قاپلانك اون سىكزىنجى عصر ك صوكنندە بكتاشى غەزىزلىرىدن «همزه بابا» يە برترە انشا ايتدىرمك صورتلە رقىبنە قارشى مظفرىتنى تسعيد ايتدىكنى كورويورز. (Ippen، عىنى اثر، ۷۱) [۳] دوغران.

[۴] B. S. A، XIX، ۲۰۷، XX، ۱۰۶ ومابعدى. بن اشقودرە ايله ياقووه آراسىندەدە «خاس» دنيلن برىردە شىمەدى يە قادار ذكرى كچمەش بر صارى صالتيق مزارى حقنەدە، بر آرز مېم، بر خبر ايشىتم.

[۵] Ippen، Scutari، ۳۶

IX. آوستریا - ماجارستان

آ. بوسنه

۱۹۰۳ دن بری بوسنه ده هیچ بر بکتابشی تکیه سی یوقدی . مع مافیه طریقت الان حیاتی سور و کله مکده و بکتابشی جماعتلری آرا صیرا آرناتودلقده کی شیخلر طرفندن زیارت ایدیلکده در [۱] .

ب. بوداپشته

بکتابشیلکک اک ایله ری قره قولی تورک اشغالی زمانندن قلمه « گل بابا » تکیه سیدرکه ، الیوم ماجار پایتختنک اوفاق تماشا کاهلرندن بریدر [۲] .

ف. و. هاسلوک

F. W. Hasluck

لاحقه

نسالیاده کی بکتابشی تکیه لرینه دأر مستخرج فقره [۳]

..... بوکویک [سقوتوسا لوانسندہ کی « ایرینی » و « ریخی » نک] جنوب شرقی سینده یوکسک وکولکئی آغاجلر (چنار ، بودور میشه و قیزیلجق) آراسنده تپه لک ولطیف منظره لی بریرده بر بکتابشی تکیه سی واردرکه بوتون تسالیاده مشهور بر مؤسسه در . حکومتک ایستاتیکلرینه نظراً ، بوراده اوتوز دوقوز درویش اسکان ایتمکده در ، فقط بنم زیارت

[۱] عینی اثر ، ۷۳ .

[۲] باقیکنز E. Browne Travels (۱۶۷۳) ، ۳۴ ؛ Old Tracks ، M. Walker ، ۲۸۹ ؛

۸۸ ؛ Ungarn, III Die Osterreich-Ungarische Monarchie in Wort und Bild

The Dervishes ، J. P. Brown ، ص ۹۶ ؛ به ده کر Osterreich-Ungarn الخ .

[۳] بو فقره غولوصده چیقان Προμηθευς اسمندہ کی موقوتہ نک ، ۱۸۹۴ سنه می ، ۵۵ نجی صایسی ، ص ۴۴۲ و مابعدندہ کی مقاله نک ترجمه سیدرکه ، بونی بکا کوسترن غولوصلی موسیو پهریقلیس آپوستولیندیس در . موضوع بحث موقوتہ آینوروس کتیشلرندن « زوسپاس » طرفندن نشر و غالباده تحریر اولونمقده ادی .

زمانىدە (۱۸۸۸) خىدمىتىلەر خارچ اولق اوزرە ، ھېسىدە جاھل و خرافە پرور آرناتۇد اولەرق اللى دىرت كىشى باردى. منور بر درویش بكا بوتكىەنك و قىلە غىرب كلېساسنە [۱] منسوب بر مناستراولدىغى و توركلرك بوراسنى ۴۰-۱۶۳۰ دە ضبط ايتدكلرىنى سويلەمشدر. بورادە بر آيادىمىتىر كلىساسى باردى. فقط درویشلر بونك « آياوركى » يە اتخاف ايدىلش اولدىغى سويلەدىلر ، چونكە بو صوكنجىسنە قارشى دھا بويوك بر حرمت و تعظيم حسى بسلەرلر [۲]. بر مدت بوتكىە قونىەدەكى « قولاقلى بابا » تكىەسنە منسوب تورك درویشلرى طرفندن اشغال ايدىلشدى [۳]. فقط مشهور تپەدلىلى على پاشانك استبدادكار ادارهسى زمانىدە (« فونى تولاو » [۴] جريدهسنە نظراً) بكتاشيلرە ويرىلشدى. على پاشا لىبەرال بكتاشى طرفدارى اولدىغى سويلەمكە دىنە قارشى استخفافكارلغى اثبات اينديوردى . بوصيرالردە تساليادە بر طاقم تكيەلر تاسيس ايدىلشدىكە ، بونلردىنى مؤسسەلر اولمقدن زيادە اطرافندەكى اھالى ايچون سياسى اجتماع مركزلرى ايدى. بويلە دورت تكيە باردىكە ، ھربرى الكايشلەك يوللرە حاكم سوقالجىش نقتلرلرندە كاشتى . بونلر « رىنى » جوارندە غولوصدن فارسالا وقارديچە كىدن يول اوزرندە « طوربالى سلطان » ؛ لامىە ، يكيشەر و فارسالا آراسندەكى يول اوزرندە كائن تاتار كويى جوارندە « بالى بابا » ؛ كوپكلى كويى جوارندە « شاھين بابا » و يكيشەردن چا كەزى يە كىدن يول اوزرندە مشهور تەمپە وادىسندەكى « بابا تكيەسى » در.

[۱] بونقطة حقندە موسيو آپوستولينديس بكا لطفاً شو آشاغىكى متمم معلوماتى ويرمشدر : بكا رىنى تكيەسندە موجود لاتىن حروفاتلى بر كىتابىي حاوى بر طاش لوحەنك محفوظ اولدىغى سويلەدىلر. بوبرفرانسىسقەن باش كىشىنك مىزارى اولابىلر . « ماقرينيوتيسا » مناسترىنك بريالدىزلى براتنە نظراً بو مؤسسەنك اراضىسى سهراتس ايرىنى (Σερρατση ἱερώνυ) يە قادار امتداد اينديوردى . بوكا بناء بورانك ىرى لاتىنلر دورندە فرانسىسقىلر طرفندن اشغال و اوزرندە بر مناسترانشا ايدىلش اولماسى بك محتملدر » اون يدنجى عصرده تساليادە بر لاتىن مناسترىنك موجودىتى بكا تماماً غير محتمل كورونيور. احتمالكە حقيقى ويا مفروض اولارق « لاتىنچە » (فرىنكچە) ظن ايندىلن حرملر ايشى قارىشدىر مشدر.

[۲] Προμηθεύς ، ۱۸۹۱ (ص . ۲۶۸) دە عىنى مؤلف يازىيوركە « درویشلرك بوكونە قادار آيادىمىتىنك بر تصويرىنى محافظە ايتدكلرىنە و اوكنندە قاندىل ياقىدقلىرىنە دائر محلى بر تواترواردىر . بومسئله حقندە دورىشلردن تحقيقا تەد بولوندم ، فقط تصويرى كورمەمە مساعده ايتدىلر . »

[۳] قونىە بويوك تكيە ھرحالەدە مولوى تكيەسندىن باشقىسى اولاماز ، كە بونك دورىشلرى كلام . (قله !) دىنيلن بر سرپوش كىرلر .

[۴] احتمالكە بو اسمدەكى غولوص جريدهسندە (۱۸۸۲ - ۱۸۸۴) در . فقط بن بويى آرادمسەدە بولامادم .

بوتكيه لر جوارده كى خلقى صويوب ياغمايدن برطاقم جانيلرايچون منتظم ملجألر اولمشدى. اوصورتله كه، ۱۸۲۶ ده سلطان محمود طرفندن يكيچرينر تشكيل ايديلديكى زمان بكتاشيلرك اورتادن قالديريلاسى ايچون پادشاه طرفندن برامر اصدار ايديلش؛ بونك اوزرينه مسلمان و خريستيان اهالى هپ برلكده، تكيه لر اوزرينه هجوم ايدرك ايچنده كيلرى دفع ايتشلردر. بونلردن ايكيسى، تاتار و كوپكلى كويلرندىكى تكيه لر، ياقيلمش؛ رينيدىكى ايسه، يا ايچنده كيلرك دها عزمكارانه مقاومتلى دولاييسيله وياخود «فارسالا» دن آزچوق برمسافرده اولدينى ايچون ضرره اوغرامامشدى. ۱۸۳۳ دن صوكرالرى [۱] هر نوع سراسريلر، حتى حيدودلر، چله كشلك ادعاسيله بورالرده اجتماعلر يامقده ايديلر، و بو احوال تورك حكومتك صوك زمانلرينه قدار، مسلي آفانك اسكى خدمتكارلردن «بايرام آغا» اسمنده برينك اداره سنده دوام ايتمكه ايدى. الان تكيه نك رئيسى اودر. بونك زماننده صويغونجىلق و ياغما سيسته مى صوك درجه سنه وارمشدى: بوتون مملكت بوراده كى سلاحلى حيدودلرك آقنلردن بيزار اولمشدى. بو آدام قورناز و بصيرتكار اولمق اعتباريله التحاقدن صوكرا بو مجرمانه حركتلىرى اويدورمه وثيقه لرله اثبات ايتمش، وتكيه نك كندى شخصى ملكى اولدينى حقنده تورك مأموريندن معطى اوراق الده ايتمشدر. كندينه مظاهرت ايدن دها بر ايكى درويش ايله بر قاچ خدمتجيسى واردر.

تكيه نك آيا يوركى نامنه ياپيلمش بر اسكى بيزانس مناسترينك يرنده انشا ايدلمش اولديغنه دائر بر تواتر واردر. فقط آرناتودلر بوراده قالدجه بو تحقيقاتى تايد ايتمك ممكن دكيلدر. تكيه نك اوفاق براستحكام كى مدافعه ترتيباتى واردر [۲]. وايچريسنه كيرمك ممنوعدر. الحاق زماننده تكيه ده الهى درويش واردى: شيمدى يالكىز اوچ كيشى واردر، برده «بايرام بابا» نك هپسى ده آرناتود اولمق اوزره خدمتكارلى موجوددر. وقتيله بوراده ياشايان درويشلر صاغ قولاقلرندى بويوك بر دمير كوپه [۳] و كوكسلرندى آصيلى سكىر ضلعلى بر طاش ايله دقتى جلب ايدرلردى [۴]: عجميلر ايسه بياض بر سرپوش كيرلر وهپسى هفته ده بر باشلىرى تماماً تراش ايدرلردى.

مترجمى:

راغب خلوصى

[۱] يعنى تساليانك يونانستانه التحاق كه ۱۸۸۲ ده در.

[۲] بو صاچه بر مبالغه در. باشليجه مدافعه ترتيباتى ايكى چوبان كوپكيدر.

[۳] بو بكتاشى طريقتنك بكار درويشلىرى ايچون علامت فارقه در.

[۴] بس بللى بكتاشيلرك «تسليم طاش» ديدكلى شى اوله جقدر؛ فقط بو عموميتله اون ايكى كوشه ليدر.